

DRET
A LA
PROTESTA

NOVACT

DRET A LA PROTESTA

Mecanismes
de Protecció,
Garantia
i Incidència
a la Unió
Europea
i el Consell
d'Europa

NOVACT

Irīdia.

Amb el suport de:

**Diputació
Barcelona**

El contingut d'aquesta guia és responsabilitat exclusiva de l'Associació Novact i del Centre Irídia i no reflecteix necessàriament l'opinió de la Diputació de Barcelona.

ÍNDIX

1. PRESENTACIÓ 5

Sobre el Projecte 6

2. EL DRET A LA PROTESTA 9

Què és el dret a la protesta? 10

Quins són els meus drets i deures
en l'exercici del dret a la protesta? 11

Quines restriccions es poden imposar? 17

3. MECANISMES EUROPEUS DE PROTECCIÓ, GARANTIA I INCIDÈNCIA 23

Marc legal i institucional 24

Els mecanismes existents 27

Mecanismes de protecció i garantia 30

A. Tribunal Europeu de Drets Humans 30

B. Tribunal de Justícia de la Unió Europea –
Qüestió prejudicial 41

C. Defensor del Poble Europeu (European Ombudsman) 47

Mecanismes d'incidència 52

D. Comissària de Drets Humans del Consell d'Europa 52

E. Queixa o denúncia a la Comissió Europea 56

F. Petició al Parlament Europeu 61

4. ALTRES MECANISMES 65

G. Parlament Europeu - Pregunta a un eurodiputat 66

H. Comissió de Venècia 67

ANNEXOS 69

Annex I – Quadre Legal 71

Annex II – Enllaços d'Interès 74

Annex III – Jurisprudència del TEDH 76

ACRÒNIMS

(per ordre d'aparició)

OHCHR Oficina de l'Alt Comissariat de les Nacions Unides

PIDCP Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics

CEDH Conveni Europeu de Drets Humans

TEDH Tribunal Europeu de Drets Humans

OIT Organització Internacional del Treball

OSCE-OIDDH Organització per la Seguretat i la Cooperació a Europa, Oficina d'Institucions Democràtiques i Drets Humans de l'OSCE

ONU Organització de les Nacions Unides

HRC Human Rights Council o Consell de Drets Humans de les Nacions Unides

UE Unió Europea

TJUE Tribunal de Justícia de la Unió Europea

LOPJ Llei Orgànica del Poder Judicial

TVE Televisió Espanyola

1

PRESENTACIÓ

Sobre el Projecte

Aquesta guia, *Dret a la Protesta: Mecanismes de Protecció, Garantia i Incidència en la Unió Europea i el Consell d'Europa*, s'emmarca en el projecte *RIGHT2PROTEST- Defensa, incidència i capacitació pels drets civils i polítics a Europa*, finançat per la Diputació de Barcelona. *RIGHT2PROTEST* es desenvolupa en una línia temporal de dos anys (2018-2021), i cerca crear un canal per a l'intercanvi d'experiències i estratègies de defensa del dret a la protesta entre representants de la societat civil d'Alemanya, França, Hongria, Polònia i Espanya.

Aquest projecte neix de la necessitat de fer front de manera col·lectiva a les regressions en matèria de drets civils i polítics que s'estan vivint en diferents països europeus, però també en altres latituds. En els últims anys, s'han detectat dues grans tendències a Europa que han suposat la securització de l'espai públic i la criminalització de la protesta: d'un costat, un ús inadequat de la força i del material antidisturbis per part dels cossos policials; d'un altre, l'aprovació de normes penals i administratives, que han posat en marxa l'aparell punitiu dels estats per contenir la crítica social.

La guia que presentem pretén ser una eina útil per a les organitzacions de la societat civil que desenvolupen la seva feina en el territori europeu, especialment pel que fa a la defensa del dret de reunió i manifestació i de la llibertat d'expressió i informació. Així, els mecanismes europeus de protecció i defensa continguts són vàlids per a la resta de drets humans, però la seva exposició atindrà les especificitats del dret a la protesta.

Aquesta Guia ha estat impulsada per Novact i Irídia i elaborada per Clàudia Nadal, amb l'ajuda indispensable de Tomás Rojas i Paula Boet, i sota la supervisió i coordinació tècnica de Laura Medina i Thais Bonilla.

* Clàudia Nadal és consultora en Dret Internacional i Drets Humans, amb una sòlida experiència en organitzacions internacionals, com l'Organització Internacional del Treball, i ha col·laborat en diversos casos sobre llibertat d'associació, llibertat d'expressió i drets sindicals.

En el primer apartat, s'exposa l'abast del dret a la protesta, així com els drets i restriccions vinculats al seu exercici.

En els següents apartats, s'expliquen els mecanismes de protecció, garantia i incidència per a la defensa de drets existents tant a la Unió Europea com en el Consell d'Europa, dividits en:

Mecanismes de protecció i garantia:

- El Tribunal Europeu de Drets Humans, que podrà pronunciar-se sobre la vulneració de drets fonamentals per part dels estats que en formen part.
- El Tribunal de Justícia de la Unió Europea que, per mitjà de la qüestió prejudicial plantejada pels tribunals interns, a instància pròpia o sol·licitud de les parts, podrà examinar si la legislació nacional vulnera el Dret comunitari, incloent-hi la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea.
- El Defensor del Poble Europeu, que podrà formular recomanacions davant casos de mala administració per part de les institucions i els organismes de la Unió Europea.

Mecanismes d'incidència:

- El/la Comissari/a de Drets Humans del Consell d'Europa, que pot elaborar recomanacions als estats membres per millorar la protecció dels drets fonamentals.
- La presentació d'una queixa o denúncia davant la Comissió Europea, que pot pronunciar-se sobre l'incompliment de la normativa comunitària.

Altres mecanismes:

- La petició al Parlament Europeu, amb l'objectiu d'obrir un debat sobre vulneracions de drets que es puguin estar produint en els estats membres de la Unió Europea.
- La Comissió de Venècia, dedicada a donar consell legal als estats del Consell Europa sobre la seva legislació, i l'accés de la qual per part de la societat civil no és possible, pren rellevància pel valor de les opinions que emet, que poden ser d'utilitat per a accions de denúncia i incidència.

2

EL DRET

A LA PROTESTA

Què és el dret a la protesta?

El *dret a la protesta* o *dret a protestar*, encara que no existeix codificat com a tal en els principals tractats de drets humans, és un concepte que engloba un grup de drets fonamentals, individualment reconeguts, l'objectiu dels quals és salvaguardar el mateix bé comú: la pluralitat en la participació política de la societat. En concret, parlem del dret a la reunió pacífica, a la llibertat d'expressió i a la llibertat d'informació com a instruments per mostrar les diverses opinions existents en la societat, i canalitzar la dissidència i la disconformitat. Aquests drets s'entrellacen a tal nivell en l'exercici del dret a la protesta que resulta complicat distingir-ne un de l'altre. Per exemple, en participar en una protesta pacífica es poden exercir simultàniament el dret a la llibertat de reunió, d'associació, d'expressió i de participació en els assumptes públics.¹

Històricament, la possibilitat de mostrar desacord amb l'administració estatal i altres nuclis de poder ha estat essencial per a la consecució i el manteniment de la resta de drets humans. En aquest sentit, el dret a la protesta és un dret d'especial rellevància, atès que es troba en la base del manteniment de l'actual sistema de garanties, ja que permet protegir els avanços socials aconseguits i perseguir-ne de nous.

És important destacar la seva relació estreta amb la llibertat d'associació. Tot i que la protesta no ha de succeir necessàriament d'una manera organitzada i en col·lectiu, sovint és així. La llibertat d'associació, no obstant això, engloba una altra dimensió: el dret a organitzar-se i a l'acció estructurada. Així doncs, la llibertat d'associació protegeix també la creació d'entitats d'acció política i social, com ara, sindicats i partits polítics, i tots els elements que vinguin a assegurar la independència i la capacitat d'actuar d'aquestes institucions. La llibertat d'associació, en sentit ampli, està fora de l'abast d'aquesta guia, que se centra en els mecanismes de protecció de les accions de reivindicació legítimes de la societat, no necessàriament organitzades i col·lectives.

1 Nacions Unides, Assemblea General; Consell de Drets Humans. (2013). La promoció i la protecció dels drets humans en el context de les manifestacions pacífiques. A/HRC/RES/22/10, 22è període de sessions (9 d'abril del 2013). [Disponible en línia: <https://undocs.org/es/A/HRC/RES/22/10>].

Quins són els meus drets i deures en l'exercici del dret a la protesta?

Tots els drets esmentats estan protegits a nivell internacional sota la denominació de «drets civils i polítics». Els drets inclosos en aquesta categoria tracten de limitar la intervenció de les autoritats en la vida privada, garantir la llibertat de les persones i protegir la participació en els assumptes públics de represàlies, censura o sancions. Entre els mecanismes internacionals que els protegeixen, en destaquem:

- el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (d'ara endavant, PIDCP),² aprovat per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 1966. L'òrgan encarregat de garantir el seu compliment és el Comitè de Drets Humans de l'Organització de les Nacions Unides (d'ara endavant, ONU).
- el Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals (d'ara endavant, CEDH),³ aprovat pel Consell d'Europa el 1950. L'òrgan encarregat de garantir el seu compliment és el Tribunal Europeu de Drets Humans (d'ara endavant, TEDH).
- la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, proclamada pel Parlament de la Unió Europea, el Consell de la Unió Europea i la Comissió Europea l'any 2000.⁴ No té un òrgan especialitzat en resoldre queixes sobre possibles violacions de les seves provisions.

2 Nacions Unides, Assemblea General. (1966). Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics, Resolució 2200 A (XXI) (16 de desembre del 1966). [Disponible en línia: https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/ccpr_SP.pdf].

3 Consell d'Europa, Conveni Europeu de Drets Humans, aprovat a Roma el 4 de setembre del 1950. [Disponible en línia: https://www.echr.coe.int/documents/convention_spa.pdf].

4 Parlament Europeu, Consell de la Unió Europea i Comissió Europea, Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (2000/C 364/01), aprovada a Niça el 7 de desembre del 2000. [Disponible en línia: http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_es.pdf].

Encara que les Nacions Unides i els seus mecanismes de protecció, garantia i incidència no entren en l'àmbit d'aquesta guia, el PIDCP ens serveix per obtenir una definició més completa dels drets que estem analitzant. Tots els països de la Unió Europea (d'ara endavant, UE) han ratificat el PIDCP, i el dret internacional prescriu que s'ha de fer una interpretació harmònica dels diversos instruments en vigor en un mateix territori.

Abans d'entrar a analitzar on podeu acudir si considereu que el vostre dret a la protesta ha estat vulnerat, intentarem explicar —en línies generals— quan està protegit i quan no, segons els tractats esmentats. Pretenem oferir una delimitació breu de l'exercici legítim del dret a la protesta, que pot ajudar a discernir si val la pena acudir als mecanismes internacionals.

- > **En l'Annex I – Quadre Legal, trobareu el text dels tres tractats esmentats anteriorment, així com un text comparatiu breu sobre el contingut i els objectius de cadascun.**

Responent a la pregunta formulada, el dret a protestar protegeix:

1. El dret de qualsevol persona a **expressar la seva opinió i a rebre informació** de qualsevol índole, així com la llibertat per comunicar-les, sense ingerències de l'administració de cap estat. En aquest sentit, la llibertat d'expressió abasta no sols les crítiques inofensives o immaterials, sinó també les crítiques que puguin molestar o ofendre, especialment quan es refereixen a algú que ocupa un càrrec públic.⁵ El TEDH considera que els qui es dediquen a la política se sotmeten conscientment a l'examen continu de cadascuna de les seves paraules i accions, i deuen mostrar un grau de tolerància major a les crítiques.⁶

El discurs polític es considera especialment protegit, de manera particular, en el context d'un debat públic d'interès general⁷ o quan l'exerceix un càrrec electe.⁸

5 Sentència del TEDH *Otegi Mondragón c. Espanya*, núm. 2034/07, de 15 de març del 2011.

6 Sentència del TEDH *Prager i Oberschlick c. Àustria* núm. 15974/90, de 26 d'abril del 1995.

7 Sentència del TEDH *Otegi Mondragón c. Espanya*, núm. 2034/07, *op. cit.*

8 Sentència del TEDH *Féret c. Bèlgica*, núm. 15615/07, de 16 de juliol del 2009.

Respecte a la difamació, el TEDH distingeix entre «fets» i «judicis de valor».⁹ Segons la cort, els fets es poden demostrar, mentre que els «judicis de valor» són opinions i no poden ser provats. Per tant, es considera difamació afirmar uns fets sense que siguin demostrables, mentre que les afirmacions que consisteixen en judicis de valor no necessiten secundar-se en proves concretes, encara que sí que necessiten un cert suport fàctic.¹⁰

Sota aquesta interpretació, seria difamació acusar de corrupció a un càrrec polític citant proves falses, encara que no ho seria anomenar-li «xoriço».

Estan específicament exclosos de la llibertat d'expressió i d'informació:

- a. Tota propaganda en favor de la guerra, i
- b. Tota apologia de l'odi nacional, racial o religiós que constitueixi incitació a la discriminació, l'hostilitat o la violència.¹¹

El Comitè de Ministres del Consell d'Europa ha definit com a «discurs de l'odi» totes aquelles formes d'expressió que difonguin, incitin, promoguin o justifiquin l'odi racial, la xenofòbia, l'antisemitisme i altres formes d'odi basades en la intolerància, incloent-hi: intolerància expressada mitjançant de nacionalisme agressiu i etnocentrisme, discriminació i hostilitat cap a les minories, migrants i persones d'origen immigrant.¹²

Exemples:

Dir que una certa ètnia és la raó del crim a la ciutat és una frase ofensiva, que expressada en un context privat podria ser legítima, sempre que no inclogués assetjament. Tanmateix, expressada públicament

9 Sentència del TEDH *Lingens c. Àustria*, núm. 9815/82, de 8 de juliol del 1986, ¶ 46.

10 Sentència del TEDH *De Haes i Gijssels c. Bèlgica*, núm. 19983/92, de 24 febrer del 1997, ¶ 47.

11 Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics. Part III, Art. 20.

12 Consell d'Europa. Recomanació 1997/20 del Comitè de Ministres, de 30 d'octubre del 1997, sobre el discurs de l'odi. [Disponible en línia: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505d5b>].

amb un altaveu en una manifestació, podria considerar-se incitació a l'odi racial.¹³

En el cas *Norwood c. el Regne Unit*,¹⁴ el recurrent havia penjat en una finestra una pancarta amb una imatge de les Torres Bessones en flames i el següent missatge: «Islam fora de Bretanya – Protegiu els Britànics». Es mostrava també un símbol d'una mitja lluna amb un estel i un símbol de prohibició. El TEDH va considerar que un comentari tan genèric i vehement contra un grup religiós implicava culpabilitzar a tot el grup religiós de terrorisme, i això era incompatible amb els valors de tolerància, pau social i no discriminació.

2. Tota persona té dret a la llibertat d'associació i reunió pacífica en tots els nivells, especialment en els àmbits polític, sindical i cívic.¹⁵ Aquest dret inclou el dret a fundar sindicats, partits polítics i organitzacions d'acció social.

Segons el Tribunal Europeu de Drets Humans, la llibertat de reunió pacífica s'interpreta àmpliament per incloure l'organització i participació en marxes, processons i segudes,¹⁶ tant públiques com privades, formals i informals.¹⁷ El dret no protegeix les reunions, assemblees o protestes de

13 Freedom of expression. Equality and Human Rights Commission, 2015. [Disponible en línia: <https://www.equalityhumanrights.com/en/publication-download/freedom-expression-legal-framework>].

14 Sentència del TEDH *Norwood c. Regne Unit*, núm. 23131/03, de 16 de novembre del 2004. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-67632&filename=001-67632.pdf>].

15 Unió Europea. Carta Drets Fonamentals de la Unió Europea, article 12, pàg. C364/11. Diari Oficial de la Unió Europea, 18 de desembre del 2000. [Disponible en línia: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf].

16 Sentència del TEDH *Christians against Racism and Fascism c. Gran Bretanya*, núm. 8440/78, de 16 de juliol del 1980.

17 Decisió sobre l'admissibilitat del TEDH *Rassemblement jurassien et Unité jurassienne c. Suïssa*, núm. 8191/78, de 10 d'octubre del 1979.

qualsevol mena que ocorrin en propietat privada sense el consentiment de la persona propietària.

No obstant això, tot i que el dret a la protesta protegeix qualsevol reunió o assemblea amb un propòsit econòmic, polític o social, és més difícil que sigui aplicable a esdeveniments de caràcter purament comunitari o esportiu.¹⁸ En aquests esdeveniments, el dret a reunió és igualment aplicable, però les exigències de protecció imposades als estats són més lleus.

D'altra banda, la llibertat de reunió està protegida, sempre que sigui pacífica. Les manifestacions convocades amb intencions violentes estan, per tant, excloses. També estan excloses aquelles el propòsit de les quals vagi en contra dels principis democràtics, fins i tot sense ser violentes. En aquest sentit, la jurisprudència del TEDH sosté que un estat no viola la llibertat de reunió pacífica per prohibir una assemblea si té raons suficients per suposar que resultarà en violència, encara que els organitzadors no pretenguin que sigui així. Tanmateix, ha de justificar degudament la seva decisió.

Els estats tenen l'obligació negativa de no interferir en les reunions pacífiques. En general, les maneres més habituals d'interferència són:

- (1) La denegació (sistemàtica o no) de l'autorització o permís per portar a terme una protesta.
- (2) Dispersió de la protesta sense motius justificats.
- (3) Evacuació de la gent de l'emplaçament on té lloc l'assemblea.
- (4) Prohibicions i penalitzacions posteriors a l'assemblea, tant administratives com penals.¹⁹

18 Tribunal Europeu de Drets Humans. Article 11: La realització d'assemblees públiques segons la jurisprudència del Tribunal, maig 2013. Pàg. 6 i seg. [Disponible en línia: https://www.echr.coe.int/Documents/Public_assemblies_ENG.pdf].

19 Tribunal Europeu de Drets Humans. Article 11: La realització d'assemblees públiques segons la jurisprudència del Tribunal, maig del 2013. Pàg. 10. [Disponible en línia: https://www.echr.coe.int/documents/public_assemblies_eng.pdf].

Les penalitzacions i processos legals són una interferència del dret a la llibertat de manifestació (fins i tot en el cas que no se segueixin endavant o no s'imposi cap pena) i al fet que tenen un efecte descoratjador per a la resta de la societat civil.

3. El dret internacional permet que el dret a reunió pacífica, llibertat d'expressió i d'informació siguin objecte de restriccions. Tota restricció que no compleixi els següents requisits acumulativament constitueix una violació de les llibertats individuals. Les restriccions han de:
- estar establertes per llei,
 - tenir com a finalitat la protecció d'interessos públics, com la seguretat nacional, l'ordre públic, els drets i llibertats d'altres persones, i
 - ser demostrablement necessàries i proporcionals per aconseguir aquesta fi.²⁰ Una mesura no seria necessària i proporcional si una restricció més lleu dels drets pogués aconseguir el mateix objectiu.²¹

20 Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, Part III, Art. 21; i Conveni Europeu de Drets Humans, art. 11.2, Llibertat de reunió i d'associació.

21 Sentència del TEDH *Axel Springer AG c. Alemanya*, núm. 39954/08, de 7 de febrer del 2012.

Quines restriccions es poden imposar?

A continuació, estudiarem algunes situacions recurrents de restricció del dret a la protesta. Tingueu en compte que hi ha molts factors que poden modular l'aplicació de la norma general, per saber si l'exercici o la limitació del dret a la protesta és legítim cal realitzar una anàlisi cas per cas.

Pel que fa a la llibertat d'expressió i informació en l'era digital²²

Està reconegut el dret a expressar-se en línia i a accedir a la informació i a les opinions d'altres persones. Això inclou el discurs polític i religiós. El dret a la llibertat d'expressió inclou declaracions que puguin ser ofensives, sorprenents o molestes. No obstant això, cal posar especial atenció a la possibilitat de menyscabar la reputació o els drets de tercers, incloent-hi el seu dret a la intimitat.²³

Es pot crear, reutilitzar i distribuir contingut, sempre que es respecti la propietat intel·lectual, inclòs el *copyright*.²⁴ A més, qui gestioni una plataforma en línia pot i ha de restringir certs continguts i comportaments, d'acord amb les seves polítiques de contingut, incloent-hi aquelles publicacions que consideri il·legals o inapropiades.²⁵

22 Veieu: <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/freedom-of-expression-and-information>.

23 Sobre la ponderació entre el dret a la reputació i a la llibertat d'expressió, veieu la Sentència del TEDH *Renaud c. França*, núm. 13290/07, de 25 de febrer del 2010. Veieu també: STEDH *Pihl c. Suècia*, núm. 74742/14, de 7 de febrer del 2017.

24 Sobre *copyright*, veieu la sentència del TEDH *Ashby Donald i altres c. França*, núm. 36769/08, de 10 de gener del 2013. Veieu també la decisió sobre admissibilitat en *Neij i Sunde Kolmisoppi c. Suècia*, núm. 40397/12, de 19 de febrer del 2013.

25 Per a més informació, veieu la sentència del TEDH *Magyar Tartalomzolgáltatók Egyesülete i Index.hu Zrt c. Hongria*, núm. 22947/13, de 2 de febrer del 2016. Veieu també sentència del TEDH *Delfi AS v. Estònia*, núm. 64569/09, de 16 de juny del 2015 (Gran Sala).

Podeu triar no revelar la vostra identitat en línia, per exemple, i fer servir un pseudònim, encara que les autoritats nacionals poden adoptar mesures que comportin en darrer terme a la revelació de la vostra identitat.²⁶

Els articles polèmics del blog *Return of Kings*, «24 signs she's a slut» o «Street Harassment is a Myth invented by Socially Retarded White Women», no serien denunciables en abstracte.²⁷ Tanmateix, si estiguessin especialment dirigits a una persona o individu podrien implicar conseqüències legals.²⁸

Pel que fa a ofenses a símbols nacionals

El Tribunal Europeu de Drets Humans considera que els atacs a les institucions i als símbols estatals, en contraposició a aquells que representen un atac personal, cauen en l'àmbit del criticisme i la dissidència. El TEDH ha mantingut que la llibertat d'expressió empara l'ús de símbols en el marc d'un acte polític, fins i tot quan es cremen retrats de representants constitucionals i banderes.²⁹ El TEDH posa el límit en la tolerància i el respecte a la igualtat de tots els éssers humans, i considera un abús de la llibertat d'expressió aquelles accions o declaracions que incitin o justifiquin l'odi, o bé suposin apologia a la violència.³⁰ A més, una pena de presó imposada per una infracció comesa en el marc del debat polític només és compatible amb la llibertat d'expressió en circumstàncies excepcionals.³¹

26 Consell d'Europa. Declaració de 28 de maig del 2003, sobre la llibertat de comunicació en internet. [Disponible en línia: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805dfbd5].

27 Disponible en línia: <http://www.returnofkings.com/>.

28 Exemple inspirat en Freedom of expression – Equality and Human Rights Commission. [Disponible en línia: <https://www.equalityhumanrights.com/en>].

29 Sentència del TEDH *Partit Popular Demòcrata Cristià c. Moldàvia* (núm. 2), núm. 28793/02, de 14 de febrer del 2006.

30 Sentències del TEDH *Sürek c. Turquia* (núm. 1) (Gran Sala), núm. 26682/95, de 8 de gener del 1992, ¶ 62; i *Gündüz c. Turquia*, núm. 35071/97, de 14 de juny del 2004, ¶ 40.

31 Sentència del TEDH *Stern Taulats i Roura Capellera c. Espanya*, núm. 51168/15 i 51186/15, de 13 de març del 2018, ¶ 34.

Cal esmentar que el TEDH no considera que la reputació de la prefectura de l'estat hagi de tenir un privilegi o protecció especial. En particular, en relació al dret d'informar i d'expressar opinions que la concerneixin.³²

No obstant això exposat, molts països continuen sancionant per la via penal o administrativa a les persones que cremen fotos de representants polítics i banderes en manifestacions pacífiques.³³

En la seva sentència *Stern Taulats i Roura Capellera c. Espanya*, de 13 de març del 2018, el TEDH va considerar que cremar fotos del Rei d'Espanya durant una manifestació no hauria de ser penalment sancionable, ja que formava part de la crítica política contra la institució de la monarquia en general. El Tribunal va considerar que, en el cas en concret, aquesta mena d'actes no van anar més enllà d'un cert nivell de provocació per transmetre un missatge crític, sense que pugui ser considerat una amenaça concreta, ni discurs de l'odi o incitació a la violència. ³⁴

Respecte a les restriccions de lloc i temps en les manifestacions

La llibertat de reunió i manifestació inclou tant reunions privades com les que es desenvolupin en la via pública, que poden consistir en reunions estàtiques o marxes públiques. En aquest últim cas, l'administració pot imposar restriccions sobre el lloc i el temps, sempre que estiguin degudament justificades i es respecti l'objectiu últim d'aquesta mena d'esdeveniments: donar visibilitat a una idea.

32 Sentència del TEDH *Otegi Mondragón c. Espanya*, op. cit. 5, para. 55-56.

33 A Espanya, no està tipificada la crema de banderes com a tal, sinó que s'encausa com un delictes d'«injúries» contra les institucions democràtiques. Així mateix, està prohibit cremar la foto del rei per interpretació de l'article 491.2 del Codi Penal: «*S'ha d'imposar la pena de multa de sis a vint-i-quatre mesos a qui utilitzi la imatge del rei o de la reina o de qualsevol dels seus ascendents o descendents, o de la reina consort o del consort de la reina, o del regent o d'algun membre de la regència, o del príncep (...)*». Respecte a la crema de representants polítics, veieu el cas de TEDH *Partit Popular Demòcrata Cristiano c. Moldàvia* (núm. 2), op. cit. 29.

34 Sentència del TEDH *Stern Taulats i Roura Capellera c. Espanya*, de 13 de març del 2018, op. cit. 31.

Les reunions públiques se celebren per transmetre un missatge i han d'ocórrer en indrets i moments que permetin que les puguin veure i sentir les persones a les quals es dirigeixen. Per això, quan l'administració imposa alguna restricció sobre el moment, el lloc o la manera de celebrar una reunió, ha d'oferir alternatives raonables.³⁵

Respecte als requisits previs per a l'exercici del dret de reunió pacífica

Tant les directrius de l'OSCE com el TEDH han reconegut que les reunions són un ús tan legítim de l'espai públic com les activitats comercials o el trànsit.³⁶

L'exercici del dret de reunió pacífica, tant estàtica com mòbil, pot comportar l'obligació de comunicar el seu exercici prèviament a les autoritats competents. El Comitè de Drets Humans de l'ONU i el TEDH han considerat que aquest requisit és compatible amb l'exercici del dret, encara que aquesta comunicació no pot correspondre amb demanar una autorització.³⁷ El propòsit de tal comunicació és que les autoritats puguin prendre les mesures raonables i oportunes per garantir que ocorri sense incidents.³⁸

El TEDH ha assenyalat que el risc de contramanifestacions no és un motiu suficient per prohibir la celebració d'una manifestació. Les autoritats han

35 Directrius conjuntes OSCE-OIDDH-Comissió de Venècia. Directrius sobre drets fonamentals, setembre del 2015. Directriu 3.5, ¶ 99 i 101. [Disponible en línia: <https://book.coe.int/en/human-rights-and-democracy/6844-joint-osceodihr-venice-commission-guide-lines-on-fundamental-rights.html>]. Veieu també: Informe del relator especial sobre els drets a la llibertat de reunió pacífica i associació al Consell de Drets Humans, A/HRC/23/39, ¶ 60. [Disponible en línia: <https://undocs.org/es/A/HRC/23/39>].

36 Directrius conjuntes OSCE-OIDDH-Comissió de Venècia. Directrius sobre drets fonamentals. Directriu 3.2 i sentència del TEDH Patyi i altres c. Hongria, núm. 5529/05, de 7 de gener del 2009.

37 El Comitè de Drets Humans de l'ONU, en les seves observacions finals sobre el Marroc (1999), doc. ONU CCPR/C/79/add.113, ¶ 24. [Disponible en línia: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2F79%2FAdd.113&Lang=es].

38 Sentències del Tribunal Europeu de Drets Humans *Sergey Kuznetsov c. Rússia*, núm. 25691/04, de 23 de gener del 2003, ¶ 42; i *Bukta i altres c. Hongria*, núm. 25691/04, de 17 d'octubre del 2017.

de prendre les mesures necessàries per evitar les trobades violentes entre dues manifestacions a ideologies oposades, evitant privar del dret a la reunió pacífica a cap de les dues.³⁹

Cal destacar que tant el relator especial Maina Kiai com el TEDH s'han pronunciat en aquest aspecte, i indiquen que la falta de notificació no pot motivar, per si mateixa, la dissolució de la protesta.⁴⁰ A més, segons les directrius de l'OIDDH-OSCE, les manifestacions espontànies han de ser legals i tolerades, ja que són un tret previsible i no excepcional d'una democràcia saludable.⁴¹ Això significa que una manifestació o reunió pública no notificada o espontània no ha de ser considerada il·legal només per aquest motiu.

Mètodes dissuasius de les autoritats

No es pot sancionar una persona pel mer fet de participar en una manifestació. El TEDH ha expressat que: «la llibertat de participar en una reunió pacífica és d'una importància tal que una persona no pot ser sancionada ni tan sols amb el grau més baix de sancions disciplinàries per participar en una manifestació que no ha estat prohibida, sempre que aquesta persona no cometi un acte reprensible en aquesta mateixa ocasió».⁴²

El fet que les autoritats utilitzin la força no està prohibit, sempre que sigui un recurs excepcional, estrictament necessari i en la mesura en què el requereixi l'acompliment de les seves tasques.⁴³ És important recordar que davant

39 Sentència del TEDH *Alekseyev c. Rússia*, núm. 4916/07, 25924/08 i 14599/09, de 21 d'octubre del 2010.

40 Relator especial A/HRC/23/39, *op. cit.* ¶ 51; i sentència del TEDH *Bukta i altres c. Hongria*, núm. 25691/04, de 17 juliol del 2007, ¶ 36. Veieu també: Nacions Unides, Assemblea General; Consell de Drets Humans (2016). Informe conjunt del relator especial sobre els drets a la llibertat de reunió pacífica i d'associació i el Relator Especial sobre les execucions extrajudicials, sumàries o arbitràries sobre la gestió adequada de les manifestacions. A/HRC/31/66, de 4 de febrer del 2016, ¶ 21 i 22. [Disponible en línia: <https://undocs.org/es/A/HRC/31/66>].

41 Directrius conjuntes OSCE-OIDDH-Comissió de Venècia. Directrius sobre drets fonamentals. Principi 4.2.

42 Sentència del TEDH *Galstyan c. Armènia*, núm. 26986/03, de 15 de novembre del 2017, ¶ 15.

43 Nacions Unides, Assemblea General; Resolució 34/169. Codi de conducta de l'ONU per a funcionaris encarregats de fer complir la llei, de 17 de desembre del 1979. article 3. [Dispo-

una conducta violenta és obligació de la policia distingir entre els qui actuen de manera violenta i els que no.⁴⁴ L'ús arbitrari o abusiú de la força per part del funcionari que s'encarrega de fer complir la llei ha de castigar-se com a delictes.⁴⁵

Sobre l'ús correcte de la força per part de les autoritats policials, ens agradaria redirigir-vos als *Principis Bàsics de l'ONU sobre l'Ús de la força i de les armes de foc* pels funcionaris encarregats de fer complir la llei,⁴⁶ reconeguts àmpliament tant pels estats com pels organismes internacionals. Així mateix, també pot ser d'utilitat el document «*Principis sobre la llibertat de reunió*», d'autoria conjunta OSCE-OIDDH-Comissió de Venècia.

> **Trobareu l'enllaç a aquests documents en l'Annex II – Enllaços d'interès.**

nible en línia: <https://www.ohchr.org/SP/ProfessionalInterest/Pages/LawEnforcementOfficials.aspx>].

44 Amnistia Internacional (2014) *Espanya: el dret a protestar, amenaçat*. Publicacions d'Amnistia Internacional. [Disponible en línia: <https://www.amnesty.org/download/Documents/8000/eur410012014es.pdf>].

45 Principis bàsics de l'ONU sobre l'ús de la força i de les armes de foc pels funcionaris encarregats de fer complir la llei, adoptats pel Vuitè Congrés de les Nacions Unides sobre Prevenció del Delictes i Tractament del Delinqüent. Principi 7. [Disponible en línia: <https://www.ohchr.org/sp/professionalinterest/pages/useofforceandfirearms.aspx>].

46 *op. cit.*

3

MECANISMES
EUROPEUS
DE PROTECCIÓ,
GARANTIA
I INCIDÈNCIA

Marc legal i institucional

Si considereu que el vostre dret a la protesta ha estat prohibit o restringit indegudament, existeixen diversos mecanismes en l'àmbit europeu als quals podeu acudir per presentar una queixa. A continuació, oferirem una relació dels mecanismes de protecció i garantia existents en el marc institucional de la Unió Europea i del Consell d'Europa.

La Unió Europea és una institució supranacional econòmica i política, que compta amb 28 estats membres. A causa de la motivació econòmica que va fundar la Unió Europea, hi ha pocs reglaments o directives que tractin directament el tema dels drets humans en l'àmbit comunitari.⁴⁷ Tanmateix, en els últims anys hem vist un gir en els nuclis d'interès de la Unió Europea, que aspira a tenir més competències i una integració política major. S'han aprovat actes jurídicament vinculants que, encara que no regulen directament les llibertats que ens interessen, sí que les poden afectar de diverses maneres. Per exemple, la decisió marc relativa a la lluita contra determinades formes i manifestacions de racisme i xenofòbia per mitjà del dret penal,⁴⁸ la directiva sobre copyright⁴⁹ o l'adopció de mesures antiterroristes comunes.

Aquesta tendència fa que sembli molt possible que la Unió Europea augmenti la seva activitat reguladora en àmbits que afectin directament els drets humans. Això és important, ja que alguns dels mecanismes que veurem admeten únicament violacions basades en dret comunitari i, encara que en teoria

47 Versió consolidada del Tractat de Funcionament de la Unió Europea (2012) Diari Oficial de la Unió Europea. Articles 2 a 6. [Disponible en línia: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/es/txt/pdf/?uri=celex:12012e/txt&from=és>].

48 Consell de la Unió Europea, Decisió marc 2008/913/JAI, de 28 de novembre del 2008, relativa a la lluita contra determinades formes i manifestacions de racisme i xenofòbia mitjançant el dret penal. Diari Oficial de la Unió Europea. [Disponible en línia: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=celex:32008F0913>].

49 Parlament de la Unió Europea, Resolució legislativa, de 26 de març del 2019, sobre la proposició de la directiva del Parlament Europeu i del Consell sobre copyright en el mercat únic digital. [Disponible en línia: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0231_EN.html].

la invocació de la Carta dels Drets Fonamentals hauria de ser suficient, el seu àmbit d'aplicació se sol interpretar de manera restrictiva.

La interpretació limitada que es feia fins ara es basa en l'article 51 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, que estableix que les disposicions de la mateixa «estan dirigides a les institucions i òrgans de la Unió Europea, respectant el principi de subsidiarietat, així com als estats membres únicament quan apliquin el dret de la Unió Europea». Aquesta posició sembla estar evolucionant. L'estratègia principal és aconseguir justificar la demanda sota una normativa o pilar de la Unió Europea, encara que sigui tangencialment. Una vegada s'ha trobat aquesta justificació, la demanda podria ser admissible i l'òrgan encarregat de la resolució del cas podria també pronunciar-se sobre la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea.

La plataforma *No callarem* va demanar al Parlament Europeu que s'investigués Espanya per la vulneració sistemàtica del dret a la llibertat d'expressió i de creació artística. Va presentar una queixa contra la llei de seguretat ciutadana, així com contra les penes de presó imposades a Valtònyc i Pablo Hasél, dos rapers que van ser jutjats per enaltiment del terrorisme i injúries a la Corona. La petició, que es basava en els articles 11 i 2 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, va ser rebutjada en primera instància perquè la Comissió de Peticions va entendre que formava part d'una qüestió interna a l'estat membre. No obstant això, alguns europarlamentaris van insistir en la competència del Parlament respecte al compliment de la legislació europea, argumentant que la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea formava part del nucli del dret comunitari. La petició es va presentar per segona vegada i va ser acceptada.⁵⁰

La Comissió Europea va iniciar un procediment d'infracció contra Polònia davant el Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE) per estar amenaçant l'estat de dret. Polònia va aprovar un seguit de mesures que posen en dubte la independència de les institucions i la separació de poders. El juny del 2019, el TJUE va resoldre que el nou règim disciplinari per als jutges vulnera el principi d'independència judicial. El TJUE va donar suport a la

50 Regué, J. (25/05/2018) «La Eurocámara lanza el trámite para investigar si España vulnera el derecho a la libertad de expresión», El Periódico. [Disponible en línea: <https://www.elperiodico.com/es/politica/20180525/comision-europea-investigara-espana-vulnera-libertad-expresion-6839615>] (Última consulta: 25.04.2019).

posició de la Comissió, i va considerar que Polònia no havia complert amb les obligacions contingudes en l'article 2 del Tractat de la Unió Europea — dignitat humana, llibertat, democràcia, igualtat, estat de dret i respecte als drets humans—, llegit conjuntament amb l'article 47 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea —dret a la tutela judicial efectiva i a un jutge imparcial. D'aquesta manera, s'ha aconseguit que el Tribunal de Justícia de la Unió Europea es pronunciï sobre l'aplicació de la Carta dels Drets Fonamentals, escudant-se en els pilars de la Unió Europea.⁵¹

D'altra banda, el Consell d'Europa és una institució més àmplia, amb 47 països membres. L'objectiu primigeni del Consell d'Europa és la promoció de la democràcia, l'estat de dret i la protecció dels drets humans. El Tribunal Europeu de Drets Humans és l'òrgan encarregat de l'aplicació de la Convenció Europea de Drets Humans i, probablement, la institució més efectiva per solucionar un cas individual de violació del dret a la protesta.

51 Decisió del Tribunal de Justícia de la Unió Europea sobre el cas C-619/18, *Comissió c. Polònia (Indépendance de la Cour suprême)*, de 24 de juny del 2019. [Disponible en línia: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-06/cp190081en.pdf>].

Els mecanismes existents

En la pàgina següent trobareu un quadre-resum dels diversos mecanismes de protecció, garantia i incidència existents, i la referència al apartat d'aquesta guia on es desenvolupa. Creiem que pot ser d'utilitat per identificar quin mecanisme és el més adient segons els objectius que persegueu amb la vostra denúncia. La guia continua amb una explicació pràctica de com presentar una demanda o queixa davant aquests mecanismes, que es presenten dividits en dos blocs. En el primer bloc, s'estudien amb deteniment els *mecanismes de protecció i garantia*, entesos com aquells que pretenen donar una solució a una violació —individual o col·lectiva— dels drets humans. En el segon bloc, s'analitzaran els *mecanismes d'incidència política*, entesos com aquells que serveixen per donar visibilitat a un cas de violació i que busquen cridar l'atenció dels òrgans internacionals perquè pressionin a les autoritats a canviar la seva conducta.

És interessant esmentar el mecanisme «*La teva Europa-Assessorament*», accessible en línia. És un servei públic constituït per un equip de juristes coneixedors de dret de la Unió Europea i del dret intern dels estats membres. Respon preguntes en tots els idiomes oficials de la Unió Europea, plantejades directament per ciutadans, ciutadanes i residents de la Unió Europea (a més de Noruega, Islàndia i Liechtenstein), així com per persones amb familiars nacionals o residents en un estat membre. No obstant això, no substitueix la defensa legal, sinó que només serveix per identificar quin precepte legal pot haver estat contravingut. Trobareu l'enllaç en l'Annex II-*Enllaços d'Interès*.

	Forma part de	Mena d'òrgan	Resultat
Tribunal Europeu de Drets Humans	Consell d'Europa	Judicial, vinculant.	Sentència vinculant.
Tribunal de Justícia de la Unió Europea – Qüestió prejudicial	Unió Europea	Judicial, vinculant.	Sentència vinculant, destinada a la inaplicació d'una legislació nacional.
Defensor del Poble Europeu	Unió Europea	Intermediari, quasi judicial, no vinculant.	Propostes de resolució amistosa, recomanacions a l'Estat. Pressió al govern.
Comissària de Drets Humans del Consell d'Europa	Consell d'Europa	Polític, no vinculant.	Informe, observacions, recomanacions a l'Estat. Pressió al govern.
Queixa o denúncia a la Comissió – Tribunal de Justícia de la Unió Europea	Unió Europea	Polític, no vinculant. Nota: En cas que es derivi al TJUE, la seva sentència sí que seria vinculant.	Informe, recomanacions a l'Estat, derivació al TJUE. Pressió al govern.
Petició al Parlament Europeu	Unió Europea	Polític, no vinculant.	Informe, recomanacions a l'Estat, resolució del Parlament. Pressió al govern.

Destinat a	Demandat	Argumentació	Apartat (pàgina)
Casos individuals o col·lectius de violació de la CEDH, deguts a l'activitat o inactivitat de l'administració estatal o d'algun dels seus òrgans. Només disponible quan tots els recursos judicials estatals s'han esgotat	Administració estatal	Convenció Europea de Drets Humans.	Pàg. 17
Violació del dret comunitari per les autoritats nacionals, sigui en l'àmbit legal o en aplicar les lleis No existeix una via directa al TJUE, només es pot accedir al tribunal per mitjà de les corts nacionals, mitjançant el recurs anomenat «qüestió prejudicial»	Administració estatal	Dret nacional que contravinguí el dret comunitari, dret de la Unió Europea.	Pàg. 24
Casos individuals o col·lectius de mala administració de les institucions de la Unió Europea	Administració de la Unió Europea	No cal la vulneració d'un precepte legal, sinó una mala pràctica o mal procediment.	Pàg. 28
Tendències generals, situacions repressives col·lectives	Administració estatal	Convenció Europea de Drets Humans.	Pàg. 31
Violació del dret comunitari per les autoritats nacionals, ja sigui en la legislació o en l'aplicació de les lleis	Administració estatal	Dret nacional que contravinguí el dret comunitari, dret de la Unió Europea.	Pàg. 33
Violacions comeses pels estats membres, la autoritat local o altres institucions	Administració estatal i Unió Europea	Qualsevol problema que estigui relacionat amb les competències de la Unió Europea.	Pàg. 37

Mecanismes de protecció i garantia

Tribunal Europeu de Drets Humans

Què és?

El Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH) és un òrgan judicial amb seu a Estrasburg. Està compost per quaranta-set jutges i jutgesses, el mateix nombre que el dels estats membres del Consell d'Europa que han ratificat el Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i Llibertats Fonamentals. És l'òrgan encarregat de la interpretació d'aquesta convenció i de la resolució de casos de violacions de drets continguts en ella.

El Tribunal està assistit per una Secretaria, la qual es compona essencialment de juristes (référéndaires) procedents de tots els estats membres. Tant la judicatura com els *référéndaires* són totalment independents dels seus països d'origen i no representen ni a la part demandant ni als estats membres.⁵²

Cas paradigmàtic:

El cas ja esmentat *Stern Taulats i Roura Capellera c. Espanya*, en què dos individus van ser jutjats per injúries a les institucions monàrquiques i incitació a la violència després de cremar fotos del rei i la reina d'Espanya en una manifestació.⁵³ El cas va arribar davant el Tribunal Constitucional, que va considerar que el delictes s'havia comès i que no hi havia hagut cap vulneració dels drets humans.

52 Tribunal Europeu de Drets Humans: Preguntes i respostes. Pàg. 3 [Disponible en línia: https://www.echr.coe.int/documents/questions_answers_spa.pdf].

53 Sentència del TEDH *Stern Taulats i Roura Capellera c. Espanya*, *op. cit.* 31.

Qui pot?

Qualsevol persona física o jurídica —per exemple, una organització no governamental o un grup de particulars—⁵⁴ que es trobi en la jurisdicció dels estats part del Conveni⁵⁵ i que sigui la víctima directa o indirecta,⁵⁶ sense necessitat de ser nacional o resident.

No es pot presentar una demanda en nom d'altres persones, tret que aquestes us hagin designat representant oficial.

La persona demandant ha d'haver estat víctima d'una violació. No es pot presentar una demanda contra causes generals, per exemple, contra una llei o un acte per considerar-lo injust.

Les demandes anònimes seran rebutjades, encara que pot demanar-se l'anonimat en emplenar el formulari, de manera que la identitat no es faci pública. Perquè sigui acceptat, cal exposar les raons per les quals es desitja l'anonimat.⁵⁷

La violació ha de ser imputable a algun estats part del Conveni. La violació pot tenir el seu origen en l'acció o omisió de qualsevol òrgan de l'estat (executiu, legislatiu, judicial). A més, pot haver estat realitzada tant per una organització

54 Tribunal Europeu de Drets Humans, Conveni Europeu de Drets Humans, de l'1 de juny del 2010, Art. 34: «El Tribunal podrà conèixer d'una demanda presentada per qualsevol persona física, organització no governamental o grup de particulars que es consideri víctima d'una violació per una de les altes parts contractants dels drets reconeguts en el conveni o els seus protocols. Les altes parts contractants es comprometen a no posar cap traba a l'exercici eficaç d'aquest dret». [Disponible en línia: https://www.echr.coe.int/documents/convention_spa.pdf].

55 S'entén per jurisdicció *el poder real d'un estat respecte a les persones, propietat i territori. Normalment, la jurisdicció d'un estat coincideix amb el seu territori, però pot donar-se el cas en què un estat exerceixi control efectiu o autoritat en un altre context.* Per exemple, un vaixell amb la bandera de la nació, missions militars a l'estranger, o territoris ocupats.

56 Com a víctima indirecta s'entén a una *persona amb l'interès legítim requerit en la seva qualitat d'aff del difunt. En el cas que la presumpta víctima d'una violació mori abans de la presentació de la demanda, la seva família pròxima o parella pot presentar una demanda en la qual plantegi queixes vinculades a la defunció o a la desaparició.* [Disponible en línia: https://www.echr.coe.int/documents/admissibility_guide_spa.pdf].

57 La meua demanda davant el TEDH: Com presentar-la i desenvolupament del procediment. Pàg. 10. [Disponible en línia: https://www.echr.coe.int/documents/your_application_spa.pdf].

central de l'estat com pels ens subestats. El Tribunal no pot tractar demandes contra institucions privades o particulars.

El tractament de la demanda és gratuït. No obstant això, les parts han de pagar la seva assistència legal, els mitjans de recerca emprats i altres proves. El TEDH compta amb un servei d'assistència jurídica gratuïta, però no pot ser sol·licitat a l'inici del procediment, sinó una vegada el cas s'ha comunicat al govern.

Amb quines condicions?

Termini de presentació: Sis mesos des de que es té coneixement de la decisió definitiva d'un tribunal intern. Aquest termini finalitza l'últim dia dels sis mesos, tot i que sigui diumenge o festiu. El termini s'interromp per l'enviament d'una demanda completa i que compleixi amb les exigències de l'article 47 del Reglament del Tribunal.⁵⁸

Esgotament dels recursos interns: S'han d'esgotar totes les possibilitats de recórrer en la via interna, o la mateixa ha d'haver resultat ineficaç o prolongada sense justificació. Aquest requisit inclou la instància jurisdiccional del país més alta, com podria ser el Tribunal Constitucional, sense que s'estigui obligat a exercir recursos que no siguin efectius o vies discrecionals que no formin part dels recursos normals previstos en la llei.⁵⁹

Existència de perjudici greu: Els criteris que usa el TEDH per comprovar si la vulneració d'un dret ha aconseguit el mínim llinard de gravetat, són:

- la naturalesa del dret que se sospita que s'ha violat,
- la gravetat de la incidència de la violació al·legada en l'exercici d'un dret, i

58 El període de presentació es reduirà a quatre mesos quan el Protocol 15 entri en vigor. Perquè això succeeixi, tots els estats part han de ratificar el Protocol 15. A data de redacció d'aquesta guia hi falten Itàlia i Bòsnia i Hercegovina. Veieu: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/213/signatures?p_auth=y2xj7gk.

59 Tribunal Europeu de Drets Humans. Com emplenar el formulari de demanda, I. El que cal saber abans d'emplenar el formulari de demanda. Pàg. 1. [Disponible en línia: https://www.echr.coe.int/documents/application_notes_spa.pdf].

- les conseqüències eventuais de la vulneració en la situació particular de la persona demandant.

Per tal de determinar aquest criteri, el TEDH examina en concret el fons del procediment nacional i el seu desenllaç.⁶⁰ Recordeu que, en el cas de *Trabajo Rueda c. Espanya*, el Tribunal va considerar que l'ingrés a presó era un perjudici greu.

Demanda no abusiva: La demanda no pot ser mal fundada o abusiva, incloure errors, ser negligent o tenir llenguatge incorrecte.⁶¹ Segons la jurisprudència «és abusiu tot comportament d'un demandant manifestament contrari a la comesa del dret al recurs establert pel Conveni i que obstaculitzi la bona marxa o el bon desenvolupament del procediment davant d'ell».⁶²

Non bis in idem: És molt important saber que no s'admetrà cap demanda ja examinada per una altra instància internacional i que **no contingui fets nous**.⁶³ El Tribunal no examinarà cap demanda que estigui analitzant un altre òrgan internacional. Per exemple, si heu presentat una demanda davant el Comitè de Drets Humans de l'ONU, només podreu recórrer al TEDH quan es donin fets substancials nous.

Bases legals acceptades: La demanda ha de versar sobre algun dret contingut en el CEDH. Segons els articles 34 i 35.3 del Conveni, la demanda serà admissible només si s'invoca un dret protegit pel mateix o el seus protocols. Els drets garantits es troben enumerats en aquest Conveni i en els Protocols núm. 1, 4, 6, 7, 12 i 13. Especialment, cal recordar que des de l'entrada en vigor del Protocol núm. 12 (2005) el TEDH pot conèixer demandes basades en discriminació en l'ordenament jurídic intern.

60 Sentència del TEDH *Giusti c. Itàlia*, núm. 13175/03, de 18 d'octubre del 2011. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107042>].

61 Tribunal Europeu de Drets Humans, Conveni Europeu de Drets Humans, d'1 de juny del 2010, Art. 35 (3).

62 Sentència del TEDH *Mirojubovs i altres c. Letònia*, núm. 798/05, de 15 de setembre del 2009, ¶¶ 62 i 65.

63 Tribunal Europeu de Drets Humans, Conveni Europeu de Drets Humans, d'1 de juny del 2010, Art. 35 (2).

No tots els estats han ratificat tots els Protocols, així que s'ha de comprovar amb anterioritat.

Territorial i temporal: La demanda ha de dirigir-se contra un estat que ha ratificat el Conveni i la violació ha d'haver succeït en la jurisdicció (generalment el territori)⁶⁴ d'un estat part. A més, la violació ha d'haver succeït després de la ratificació del Conveni, encara que el TEDH es considera competent per resoldre violacions anteriors a l'entrada en vigor del Conveni si suposen una situació de violació continuada.

- > *En l'Annex II – Enllaços d'Interès trobareu els enllaços a les guies extenses que publica el Tribunal, on hi ha més informació.*

Com fer-ho?

Existeix un formulari de demanda obligatori. Cal emplenar aquest formulari de demanda íntegrament i s'ha de presentar junt amb tots els justificants pertinents, sota pena de no ser examinat.

El formulari està disponible en línia i es pot emplenar en la pàgina web, encara que es pot sol·licitar una versió per escrit al Tribunal.

En emplenar el formulari és important no oblidar:⁶⁵

- **Utilitzar el formulari més recent.** És important ressaltar que s'ha d'utilitzar l'últim formulari de demanda. No s'admetran els formularis anteriors a 2014.
- **Incloure en la demanda un resum dels fets.** Correspon a la secció E, F i G del formulari. També és important recordar que cal incloure una exposició succinta de les vulneracions i els fets que s'al·leguen. Han de ser especificats de manera clara, sense necessitat que el Tribunal consulti

64 Veieu: supra 35.

65 Tribunal Europeu de Drets Humans. Errors recurrents a l'hora d'omplir un formulari, 2019. [Disponible en línia: https://www.echr.coe.int/documents/applicant_common_mistakes_spa.pdf].

altres documents per entendre l'objecte de la demanda.⁶⁶ La informació complementària no pot excedir les 20 pàgines i no és obligatòria.

- **Adjuntar còpia de les decisions o documents que exposin les disposicions necessàries per al cas.** Si la persona demandant no aporta les proves documentals que sustentin les seves alegacions, la demanda es pot declarar inadmissible per falta de fonament.⁶⁷
- **Aportar les resolucions o documents que demostrin que s'han esgotat els recursos interns.** És d'especial importància demostrar que s'han esgotat les vies internes i aportar les decisions dels tribunals, excepte en el cas de recursos ineficaços o prolongats sense justificació. **És millor aportar còpies i no originals perquè, en cas que no s'admeti la demanda, els documents no es retornaran i no es conservarà cap expedient.**

No oblideu emplenar la secció G, amb indicació de les dates de l'última sentència, amb la finalitat que el TEDH pugui determinar si s'ha respectat o no el termini d'interposició de la demanda. És necessari esmentar la jurisdicció que la va dictar, la data i una descripció concisa de la resolució adoptada.

- **El formulari de demanda ha de portar la signatura original en l'última pàgina.**

Els formularis de demanda del TEDH han de portar la signatura original de la persona demandant o del seu representant legal.

Si és una societat o una organització, és important no oblidar-se d'identificar el representant oficial d'aquesta.

- **Exposar degudament les violacions.** És fonamental indicar l'article del Conveni i de forma breu la manera en que ha estat violat.
- **Indicar contra quin estat s'interposa la demanda.**

66 Tribunal Europeu De Drets Humans, Reglament de procediment del TEDH, de l'1 d'agost del 2018, Art. 47 (Contingut d'una demanda individual).

67 Tribunal Europeu De Drets Humans, Reglament de procediment del TEDH, de l'1 d'agost del 2018, Art. 47 (Contingut d'una demanda individual) i Art. 44c (Manca de col·laboració efectiva).

- **Incloure una relació dels documents adjunts en el formulari.** El Tribunal estableix l'obligatorietat de classificar els documents per data i per procediment, numerar les pàgines correlativament i no engrapar, ni pegar o unir els documents.

En el moment de presentació de la demanda no és necessària representació lletrada. El Tribunal s'encarregarà de notificar a la persona interessada quan s'arribi a una fase del procediment en què es requereixi.⁶⁸ De totes maneres, quan s'acudeixi amb representació legal des del principi, s'haurà d'emplenar la part del formulari reservada a la seva identificació. Caldrà signar el document de poder i enviar-lo juntament amb la demanda.⁶⁹ **També ha de ser així quan s'actui com a representant oficial d'una organització.**

L'article 34 del Reglament del TEDH estableix que els idiomes oficials són l'anglès i el francès. En la fase inicial del procediment es pot escriure a la Secretaria en l'idioma d'un dels estats que han ratificat el Conveni, però en fases posteriors us haureu de limitar a l'ús de l'anglès i el francès. El president de la Sala pot, excepcionalment, donar la seva autorització perquè s'empri l'idioma oficial d'una part contractant.

- > **L'enllaç al formulari està disponible en l'Annex II – Enllaços d'interès, i inclou un seguit de recomanacions per no incórrer en errors freqüents.**

Les demandes han d'enviar-se a:

The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex

⁶⁸ Tribunal Europeu de Drets Humans. Com emplenar el formulari de demanda, I. El que cal saber abans d'emplenar el formulari de demanda. Pàg. 5.

⁶⁹ La demanda podria ser rebutjada de no ser així, d'acord amb l'art. 47 TEDH.

Si a més voleu demanar mesures provisionals, es poden sol·licitar únicament en cas de perill imminent o amenaça greu per a la salut o la integritat física.

El Tribunal subratlla en totes les seves fonts oficials que només acorda l'adopció de mesures provisionals en circumstàncies clarament definides, quan existeix risc que es produeixin violacions greus dels drets humans. Les sol·licituds de mesures provisionals hauran d'estar redactades de la manera més completa i concisa possible.

Les mesures provisionals es poden demanar en la mateixa demanda davant el TEDH o per separat, i han de complir amb els mateixos requisits que la demanda principal.

En cas que es demanin per separat:

S'ha de contactar directament al Tribunal per telèfon, fax o carta. El Tribunal disposa d'un número de fax per a l'enviament de sol·licituds de mesures provisionals: + 33 (0) 3 88 41 39 00 / + 33 (0) 3 90 21 43 50.

Es recomana trucar per telèfon o adjuntar la sol·licitud en la demanda, ja que si se sol·licita per fax o carta es corre el risc que es retardi el seu tractament, especialment si es rep després de les 16.00 h o en cap de setmana.

Què esperar?

La substanciació de qualsevol demanda davant el TEDH es desenvolupa en dues fases: una d'admissibilitat i una altra d'examen del fons de l'assumpte.

Després de la recepció del formulari de la demanda, la Secretaria del Tribunal verificarà que contingui tota la informació i documents requerits. Si no és així, us contactarà per notificar-vos que l'article 47 del Reglament del TEDH no ha estat complert íntegrament i que, per tant, no s'ha obert cap expedient. Si aquest és el cas, es pot tornar a enviar un formulari complet dins del període de sis mesos que s'ha esmentat abans. **Per això, és important que s'enviïn les còpies i no pas els originals de les proves, ja que si es rebutja el formulari, no es conservarà cap document.**

Si la demanda és completa, s'obrirà un expedient que contindrà les cartes i els documents enviats. La Secretaria us contactarà i us remetrà un conjunt

d'etiquetes amb un codi de barres, que s'hauran d'emprar per referenciar tota la correspondència amb el Tribunal, d'aquest moment en endavant. Si la Secretaria us requerís alguna dada o precisió, és important respondre al més aviat possible, ja que si els expedients queden inactius, es destrueixen al cap de sis mesos.⁷⁰

Una vegada la Secretaria verifiqui la demanda, es prendrà una primera decisió respecte als requisits d'admissibilitat.⁷¹ Les decisions d'inadmissió del Tribunal són definitives i contra elles no s'hi admet cap recurs.⁷²

Si la demanda es considera admissible, el procediment prosseguirà. Una sala de tres jutges i/o jutgesses analitzarà el fons de l'assumpte quan es consideri un cas repetitiu, sobre el qual el tribunal ja s'ha pronunciat abans. Una sala de set jutges i/o jutgesses sentirà el cas quan no sigui repetitiu. Aquesta sala es pronunciarà de nou sobre l'admissibilitat i procedirà a l'estudi del fons de l'assumpte.⁷³

La Gran Sala, de 17 jutges, es reuneix només com a conseqüència de la inhibició a favor seu d'una Sala o per remissió (recurs) en una etapa posterior del procediment. Especialment, quan es tracti d'una qüestió greu o existeixi risc de contradicció en la jurisprudència.⁷⁴

El temps de durada del procediment és variable, ja que el Tribunal té en compte la importància i la urgència de les qüestions plantejades en les demandes a l'hora de decidir l'ordre de tractament. La sentència és ferma al cap de tres mesos de ser dictada. Durant aquests tres mesos, es pot remetre el cas a la Gran Sala a petició d'una de les parts.

70 Tribunal Europeu de Drets Humans. Com emplenar el formulari de demanda, I. El que cal saber abans d'emplenar el formulari de demanda. Pàg. 12.

71 Veieu secció: *Tribunal Europeu de Drets Humans - Amb quines condicions?*. Veieu també: Tribunal Europeu de Drets Humans. Guia pràctica sobre l'admissibilitat. Pàg. 9. [Disponible en línia: https://www.echr.coe.int/documents/admissibility_guide_spa.pdf].

72 Tribunal Europeu de Drets Humans. Com emplenar el formulari de demanda, I. El que cal saber abans d'emplenar el formulari de demanda. Pàg. 8.

73 Tribunal Europeu de Drets Humans. La meva demanda davant el TEDH: Com presentar-la i desenvolupament del procediment. Pàg. 6. [Disponible en línia: https://www.echr.coe.int/documents/your_application_spa.pdf].

74 Tribunal Europeu de Drets Humans. La meva demanda davant el TEDH: Com presentar-la i desenvolupament del procediment. Pàg. 7.

Una vegada que una sentència adquireix fermesa, el Tribunal transmet l'expedient al Comitè de Ministres de Consell d'Europa, que és l'òrgan encarregat de supervisar la seva execució.

És vinculant per a l'Estat?

Els estats estan obligats jurídicament a executar les seves decisions, encara que els mecanismes perquè això ocorri estan exclusivament en la mà dels mateixos.

Les decisions del TEDH tenen com a contingut la declaració que cert dret ha sigut violat i l'obligació de l'estat de restaurar la situació prèvia a aquesta violació. També poden pronunciar-se respecte a la compensació econòmica sol·licitada. La Cort també pot encoratjar o indicar a l'estat la necessitat de modificar o aprovar legislació i, en casos excepcionals, marcar una línia temporal perquè això s'escaigui. El TEDH no pot anul·lar les sentències dictades pels òrgans jurisdiccionals dels estats membres.

Tenen efecte de cosa jutjada respecte de l'estat. Això significa que les sentències del TEDH són definitives, sense que cap instància nacional o internacional les pugui tornar a jutjar. A més, té efecte de cosa interpretada amb efectes *erga omnes* respecte al Conveni. En altres paraules, l'explicació donada en una sentència serveix per interpretar o esclarir el Conveni, i tots els estats part han d'actuar en vista d'aquesta interpretació, encara que no fossin part del cas en concret.

La competència per supervisar l'execució de les sentències correspon al Comitè de Ministres del Consell d'Europa.⁷⁵ Si un estat no implementa la sentència de la Cort, les persones demandants poden contactar directament amb el Comitè de Ministres del Consell d'Europa,⁷⁶ que farà un requeriment oficial a l'estat perquè compleixi amb el contingut de la sentència. Si el requeriment no és efectiu, el Comitè pot demanar al TEDH —per una majora de dos terços— que dictamini que l'estat s'ha negat a executar la seva sentència. En casos

75 Tribunal Europeu de Drets Humans, Conveni Europeu de Drets Humans, de l'1 de juny del 2010, Art. 46.2.

76 Informació de contacte disponible en línia: <https://www.coe.int/en/web/execution/contact-us>

particularment greus, el Comitè pot suspendre a un estat de la seva representació en el Consell d'Europa o convidar-lo a retirar-se.⁷⁷

La majoria d'estats tenen mecanismes complementaris per agilitar i assegurar que es compleixin els mandats del Tribunal.

A Espanya, per exemple, la STC 303/1993 del Tribunal Constitucional va considerar que «la jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets Humans (...), no només ha de servir de criteri interpretatiu en l'aplicació dels preceptes constitucionals tuteladors dels drets fonamentals», sinó que també «resulta d'aplicació immediata en el nostre ordenament» (FJ 8).

A més, l'article 5 bis de la Llei Orgànica del Poder Judicial, en la seva nova redacció, estableix que «es podrà interposar **recurs de revisió** davant el Tribunal Suprem contra una resolució judicial ferma, conformement a les normes processals de cada ordre jurisdiccional, quan el Tribunal Europeu de Drets Humans hagi declarat que aquesta resolució ha estat dictada en violació d'algun dels drets reconeguts en el Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i Llibertats Fonamentals i els seus protocols; sempre que la violació, per la seva naturalesa i gravetat, comporti efectes que persisteixin i no puguin cessar de cap altra manera que no sigui mitjançant aquesta revisió».

77 Funcions del Comitè de Ministres [Disponible en línia: <https://www.coe.int/en/web/tirana/committee-of-ministers>].

B. Tribunal de Justícia de la Unió Europea – Qüestió prejudicial

Què és?

El Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE) és la institució jurisdiccional de la Unió Europea encarregada de garantir que la legislació de la UE s'interpreta i aplica de manera uniforme en tots els països membres.

Avui dia, el rol del TJUE continua sent molt limitat a l'efecte de la nostra guia, principalment per dos motius: En primer lloc, el Tribunal només intervé quan el problema afecta una qüestió de dret de la Unió Europea i no admet casos basats *exclusivament* en la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea.

En segon lloc, una persona no pot comunicar-se directament amb el Tribunal, a diferència del TEDH. **S'ha de realitzar per mitjà les corts nacionals, amb el recurs anomenat «qüestió prejudicial».** Alternativament, es pot incitar la Comissió Europea a iniciar un procediment d'infracció, que podria concloure davant el TJUE. Aquest últim escenari l'analitzarem més endavant, com a mecanisme d'incidència.

No obstant això, el TJUE és el mecanisme més eficaç per canviar les actuacions d'un estat, ja que si una norma o acte és declarat invàlid, les instàncies judicials nacionals han de deixar d'aplicar-ho automàticament en totes les seves resolucions.

Cal subratllar el que ja s'ha indicat anteriorment, i és que les directives, reglaments i decisions de les institucions europees estan proliferant més enllà de la interpretació de competències estricta que s'ha fet fins ara. La construcció d'un projecte polític comú fa que s'estengui l'ús de la facultat legislativa més enllà d'allò que és merament econòmic. I cada vegada més, les normatives concerneixen, encara que sigui tangencialment, drets i llibertats públiques. A més, s'estan desenvolupant vies noves d'argumentació legal, per les quals, sota l'emparedament d'una norma o pilar de la Unió Europea, s'aconsegueix que el

Tribunal es pronuncii sobre la Carta dels Drets Fonamentals i sobre com s'ha d'aplicar.⁷⁸

Cas paradigmàtic:

L'any 2008, les autoritats alemanyes van prohibir als canals Mesopotamia i Roj TV —una empresa danesa i una kurda, respectivament— emetre programes en territori alemany, per vulnerar els «principis d'enteniment internacional» d'acord amb la constitució Alemanya. La prohibició es basava en el fet que els programes en qüestió proposaven resoldre el conflicte entre kurds i turcs amb mitjans violents, també en territori alemany, i feien costat al Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK) en el seu reclutament de joves.

El Tribunal Constitucional d'Alemanya va elevar una qüestió prejudicial al TJUE, preguntant si el concepte «incitament a l'odi sobre la base de la raça, sexe, religió i nacionalitat» podia incloure també la vulneració dels «principis d'enteniment internacional» de la norma fonamental alemanya. Va basar la qüestió prejudicial en la necessitat d'aclarir l'aplicació de la directiva coneguda popularment com a «directiva de la televisió sense fronteres».⁷⁹

El Tribunal va resoldre l'any 2011 que la conducta del canal Mesopotamia i Roj TV s'emmarcaven en el context d'«incitació a l'odi», d'acord amb la legislació alemanya, interpretant, per tant, un precepte relacionat directament amb la llibertat d'expressió. Tanmateix, va dictaminar que només Dinamarca era competent per restringir la retransmissió dels programes, ja que d'acord amb la directiva esmentada, els estats membres no estan autoritzats a limitar en el seu territori programes emesos des d'un altre estat membre.⁸⁰

78 En aquest sentit, veieu: Apartat III. *Mecanismes europeus de protecció, garantia i incidència – Marc legal i institucional.*

79 Directiva 89/559/CEE del Consell, de 3 d'octubre del 1989, sobre la coordinació de determinades disposicions legals, reglamentàries i administratives dels estats membres relatives a l'exercici d'activitats de radiodifusió televisiva, esmenada per la Directiva 97/36/CE del Parlament Europeu i del Consell, de 30 de juny del 1997.

80 Decisió del Tribunal de Justícia de la Unió Europea, assumptes acumulats C-224/10 i C-245/10.

Qui pot?

Qualsevol persona que estigui legitimada per presentar una demanda davant les corts nacionals pot demanar al jutge nacional, en el curs d'un procediment intern, elevar la qüestió al Tribunal de Justícia de la Unió Europea. També ho pot fer el jutge, jutgessa o tribunal, per iniciativa pròpia. Per tant, la legitimació activa es defineix d'acord amb les normes processals estatals.

Si es denega la petició, la persona interessada pot apel·lar. La cort d'últim grau (Tribunal Suprem o equivalent) està constreta a presentar la qüestió prejudicial, en nom del dret a la tutela judicial efectiva i al procés judicial efectiu, protegit per l'article 6 del Conveni Europeu de Drets Humans. No obstant això, la cort d'última instància no està obligada a referir la qüestió al TJUE si la mateixa qüestió ja ha estat resolta amb anterioritat pel mateix Tribunal o no és necessària per resoldre el cas pendent.⁸¹

Amb quines condicions?

La condició més important és que, en el cas en concret, l'aplicació de la llei nacional posi de manifest una vulneració del dret de la Unió Europea. Encara que el cas sigui efectivament elevat al TJUE, tant aquest com la Comissió Europea han mantingut que poden declarar la inadmissibilitat de la demanda si no està en joc l'aplicació de cap precepte de dret comunitari. Com hem esmentat anteriorment, no és estrany que el TJUE es pronunciï sobre la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, però aquesta no pot ser mai l'única argumentació legal plantejada. És necessari que es justifiqui la demanda sota una normativa o pilar de la Unió Europea.

Poden ser arguments d'interès:

- Normes relatives al discurs de l'odi i a la no-discriminació,
- Normes relatives a mesures antiterroristes o de seguretat,
- Directives de copyright i protecció de secrets empresarials,
- Directives de privacitat,

⁸¹ Decisió del Tribunal de Justícia de la Unió Europea, cas 283/81, CILFIT (1982), ¶ 14-15.

- Els principis de la Unió Europea de l'article 2 del Tractat de la Unió Europea (dignitat humana, llibertat, democràcia, igualtat, estat de dret i respecte als drets humans), o
- Els pilars de la Unió Europea (per exemple, les cinc llibertats econòmiques de la UE).

Existeixen altres condicions substancials:

- El procediment ha d'estar pendent de resoldre. La qüestió prejudicial no pot ser elevada si els procediments davant les corts nacionals han finalitzat.
- En el litigi s'ha d'aplicar una norma de dret comunitari o una norma nacional derivada de dret comunitari.
- La qüestió prejudicial ha de versar sobre algun dret de la Unió Europea, en concret sobre:
 - la sol·licitud d'interpretació de la norma europea, tractat, directiva o reglament.
 - la validesa d'un acte de les institucions derivat del dret comunitari.
- L' aclariment requerit ha de ser necessari perquè el tribunal nacional prengui una decisió sobre el cas. En aquest sentit, no és necessària si el problema és hipotètic o la resolució del TJUE no afecta la decisió del cas.
- S' inadmèt la qüestió si l'article és clar i no es pot fer cap interpretació, o bé l'aplicació de la llei europea és tan òbvia que no deixa marge a cap dubte raonable sobre com s'ha de resoldre.⁸²

Com fer-ho?

Com s'ha indicat anteriorment, la petició no es presenta directament davant el TJUE, sinó que, en el curs d'un procediment nacional, se sol·licita al jutge o jutgessa que elevi la qüestió a la cort de la Unió Europea. La decisió, doncs, no resideix en la persona sol·licitant, sinó en la cort nacional. Com presentar la

⁸² Decisió del Tribunal de Justícia de la Unió Europea, cas 283/81 CILFIT (1982), E.C.R. 3481, ¶ 16.

petició davant el jutge nacional depèn dels codis procedimentals del país on s'estigui tramitant el cas.

S'ha de realitzar la consulta tan aviat com quedi clar que la decisió del TJUE és necessària, perquè un tribunal nacional pugui dictar sentència, i s'han de seguir les normes procedurals nacionals aprovades a aquest efecte. El més habitual és que la qüestió prejudicial es formulï mitjançant una interlocutòria, una vegada estiguin fixades les posicions de les parts. És a dir, una vegada presentada la demanda i la contestació a la demanda, i practicades les proves.⁸³ Això té un sentit pragmàtic, i és que per elevar la qüestió cal que es pugui definir amb suficient detall el context jurídic i fàctic del cas i les qüestions jurídiques que planteja.⁸⁴

Què esperar?

El procediment nacional haurà de suspendre's fins que el TJUE hagi emès la seva decisió.

Les parts del litigi principal estaran autoritzades per presentar observacions davant el Tribunal de Justícia de la Unió Europea i se les pot convocar a la vista.⁸⁵ En la vista intervenen també representants del govern, de la Comissió Europea i, si fos el cas, d'altres governs dels estats membres que manifestin el seu interès.⁸⁶

El temps mitjà per obtenir una resposta a una qüestió prejudicial és de 15 mesos. Tanmateix, existeix un procediment accelerat i un d'urgent per a casos que no poden esperar tot aquest temps.

En cas que el procediment es consideri urgent, el temps mitjà es redueix a dos mesos, aproximadament. El procediment és considerat urgent a petició dels

83 Consell General del Poder Judicial. Xarxa d'experts en dret de la Unió Europea. Consells per plantejar qüestions prejudicials al Tribunal de Justícia de la Unió Europea, 2012.

84 Eur-Lex. Plantejament de qüestions prejudicials: recomanacions als òrgans jurisdiccionals nacionals [Disponible en línia: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/es/txt/?uri=legissum%3A14552>].

85 Reglament del Tribunal Europeu de Justícia, Art. 96.

86 *op. cit.* 83.

operadors judicials nacionals, si afecta l'«àrea de llibertat, seguretat i justícia». Per exemple, quan versa sobre assumptes de control de fronteres, immigració, cooperació judicial i policial o dret familiar intracomunitari. A més, és considerat d'urgència particular si la detenció de la persona acusada o la integritat de la relació paternofamiliar depenen de la resposta del tribunal.

Si el procediment és considerat accelerat, el temps d'espera es redueix per sota dels sis mesos. Les condicions d'aplicació d'aquesta modalitat són més obertes. Es requereix una anàlisi de les condicions del cas i de la naturalesa de l'assumpte en joc.

És vinculant per a l'Estat?

El Tribunal de Justícia de la Unió Europea és l'organisme que té major capacitat per intervenir en l'ordenament nacional.

Les sentències interpretatives vinculen al jutge que va plantejar la qüestió i a tots els òrgans jurisdiccionals dels estats membres. Pel que fa a les qüestions prejudicials d'apreciació de validesa, el Tribunal pot anul·lar lleis nacionals que contravinguin el dret comunitari, i pot establir compensacions per a les parts afectades. Les sentències són directament executables davant les corts nacionals, els jutges de les quals han de deixar d'aplicar la norma en concret de manera immediata.

C. Defensor del Poble Europeu (European Ombudsman)

Què és?

La institució del Defensor del Poble Europeu⁸⁷ investiga les reclamacions sobre mala administració per part de les institucions i els organismes de la UE. Per exemple, negligència o deficiència administrativa, irregularitats administratives, injustícia, discriminació, abús de poder, falta de resposta, denegació d'informació o dilacions indegudes.

Cal tenir en compte que aquesta institució no pot encarregar-se de reclamacions que concerneixen les administracions nacionals, regionals o locals dels estats membres. Els membres de la Xarxa Europea de Defensors del Poble gestionen aquestes reclamacions.

En l'annex trobareu l'enllaç a la guia interactiva del Defensor del Poble, que us ajudarà a saber quin és l'òrgan més adient per resoldre la vostra situació.

Cas paradigmàtic:

L'any 2013, El Defensor del Poble es va pronunciar en relació amb la petició d'una ciutadana hongaresa, que va considerar que la Comissió Europea no tenia dret a albergar en la seva seu una exhibició fotogràfica en relació amb les parelles del mateix sexe, sota el títol «*Different Families, Same Love*». La demandant va considerar que la Comissió havia excedit en els seus poders i malversat fons de la Unió Europea, atès que no tenia competències en aquest tema, ni hi havia consens per part dels estats membres. També va al·legar que la Comissió havia discriminat i insultat aquells ciutadans europeus que no aprovaven l'exhibició. El Defensor del Poble

87 A data de redacció d'aquesta guia, el càrrec l'ocupa Emily O'Reilly, per la qual cosa s'utilitzarà el gènere femení quan ens referim al càrrec i les tasques relatives a aquest, mentre que es mantindrà el gènere masculí per referir-se al Defensor del Poble com a institució.

d'aquell moment, Nikiforos Diamandouros, va considerar que no va existir discriminació ni es va emprar llenguatge ofensiu. Tanmateix, va aconsellar a la Comissió que assenyalés, en futures exposicions, que no necessàriament recolza el missatge dels esdeveniments que s'alberguen en el seu edifici. Va considerar també que cal que la Comissió fomenti el debat al voltant de les seves activitats, sense promocionar necessàriament una posició en concret.⁸⁸

Qui pot?

Qualsevol ciutadà, ciutadana o resident d'un estat membre de la Unió Europea pot presentar una queixa. També ho poden fer les persones jurídiques que resideixin o tinguin el seu domicili social en el territori d'un estat membre de la Unió Europea (ONG, associacions, empreses, universitats i altres col·lectius afectats per l'acció de la Unió Europea).

El fet que només es puguin presentar violacions comeses per l'administració de la UE restringeix la seva utilitat, en relació amb el dret a la protesta. No hi ha dubte que l'administració de la UE pot limitar el dret a la llibertat d'expressió i informació, mitjançant els òrgans diferents dels que disposa. No obstant això, l'exercici del dret a reunió pacífica està relacionat de manera estreta amb les autoritats nacionals, ja que són aquestes les que s'encarreguen d'autoritzar-lo o limitar-lo i de controlar el desenvolupament d'aquestes.

Amb quines condicions?

Tota reclamació ha de presentar-se en el termini de dos anys a partir de la data dels fets denunciats. Perquè la demanda sigui admesa ha de:

- Referir-se a una institució, òrgan o agència de la Unió Europea;

⁸⁸ Decisió del Defensor del Poble Europeu sobre la demanda 1640/2011/MMN contra la Comissió Europea, de 8 de juliol del 2013. [Disponible en línia: <https://www.ombudsman.europa.eu/mt/decision/en/50803>].

- haver intentat resoldre el problema amb anterioritat, directament amb la institució de la UE implicada; i
- la institució no intervé en assumptes que els tribunals ja estiguin tramitant o sobre els que ja s'hagi dictat sentència.

La persona demandant pot dirigir-se a la institució en qualsevol llengua del Tractat i en relació amb qualsevol qüestió inclosa en el seu àmbit de competències. La resposta es rebrà en la mateixa llengua.⁸⁹

Com fer-ho?

S'accepten reclamacions presentades per escrit. Hi ha dues formes principals: mitjançant un formulari o mitjançant una carta. En qualsevol cas, cal detallar totes les dades de la reclamació i especificar quina informació s'ha de tractar de manera confidencial.⁹⁰

1. Mitjançant el formulari preestablert.

En línia: Es pot completar el formulari electrònic de reclamació, accessible a: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/complaint-process-guide>

O bé es pot descarregar i enviar-lo mitjançant:

Fax: + 33 (0)3 88 17 90 62

Correu electrònic: euro-ombudsman@europarl.europa.eu

Correu postal:

Defensor del Poble Europeu

1, Avenue du Président Robert Schuman CS 30 403 FR- 67001

Estrasburg (França)

⁸⁹ Defensor del Poble Europeu. Decisió del Defensor del Poble Europeu per la qual s'adopten disposicions d'aplicació, article 13. [Disponible en línia: <https://www.ombudsman.europa.eu/es/legal-basis/implementing-provisions/es>].

⁹⁰ Defensor del Poble Europeu. Decisió del Defensor del Poble Europeu per la qual s'adopten disposicions d'aplicació, article 2.

2. També es pot enviar una carta a l'adreça postal que hem esmentat, on s'expliqui clarament:
 - la identitat de la persona reclamant,
 - el motiu del reclam, i
 - la institució contra la qual es va dirigir la queixa originalment.

Què esperar?

La institució justifica recepció de la reclamació en el termini d'una setmana, decideix si s'inicia o no una recerca en el termini d'un mes, i en un any ha de completar les diligències.⁹¹ L'any 2017, la durada mitjana de les recerques va ser de nou mesos.⁹²

Si decideix obrir una recerca, la Defensora del Poble es posarà en contacte amb l'administració demandada perquè aporti més informació. També pot organitzar visites, inspeccions i organitzar reunions. També pot tornar a posar-se en contacte amb vosaltres perquè aporte més detalls.⁹³ A partir d'aquí, hi ha dues maneres de resoldre la queixa:

- Si pot resoldre's de manera amistosa, la Defensora del Poble proposarà una solució mediada. Si l'administració demandada hi accepta, el cas es considerarà resolt.
- Si es considera que hi ha hagut mala gestió per part de l'administració, la institució demandada haurà de donar la seva opinió en tres mesos, i la persona demandant podrà enviar els seus comentaris.

91 Defensor del Poble Europeu. Guia de tramitació de reclamacions. [Disponible en línia: <https://www.ombudsman.europa.eu/es/complaint-process-guide>].

92 Defensor del Poble Europeu. Durada de les recerques en els assumptes conclusos, any 2017. [Disponible en línia: <https://www.ombudsman.europa.eu/es/multimedia/infographics/es/70>].

93 Defensor del Poble Europeu. Decisió del Defensor del Poble Europeu per la qual s'adopten disposicions d'aplicació, art. 4 (Recopilació d'informació durant les recerques) i art. 9 (Qüestions de procediment). [Disponible en línia: <https://www.ombudsman.europa.eu/es/legal-basis/implementing-provisions/es>].

Finalment, s'escriuran les conclusions definitives, que hauran d'incloure les recomanacions de la Defensora, si s'ha resolt el problema, i les mesures preses per la institució demandant per evitar que es repeteixi la situació.⁹⁴

Qualsevol reclamant té dret a sol·licitar la revisió d'una decisió adoptada, així com de qualsevol conclusió que tanqui una recerca. No es pot sol·licitar la revisió d'aquelles decisions que conclouin que hi ha hagut mala administració.⁹⁵ Les sol·licituds de revisió s'han de tramitar dins d'un període de dos mesos a partir de la data de la decisió adoptada.⁹⁶

És vinculant per a l'Estat?

Les recomanacions finals no són vinculants i no es poden executar per la força. Els seus instruments principals són la persuasió i la publicitat. No obstant això, el compliment que es reporta és alt. Segons l'informe anual, l'any 2016 es van complir el 85 % de les propostes fetes per la Defensora del Poble Europeu.⁹⁷

94 Defensor del Poble Europeu. Guia de tramitació de reclamacions.

95 Defensor del Poble Europeu. Decisió del Defensor del Poble Europeu per la qual s'adopten disposicions d'aplicació, art. 10 (Sol·licituds de revisió).

96 Defensor del Poble Europeu. Decisió del Defensor del Poble Europeu per la qual s'adopten disposicions d'aplicació, art. 10 (Sol·licituds de revisió).

97 Defensor del Poble Europeu. Informe Anual 2016. [Disponible en línia: <https://www.ombudsman.europa.eu/es/annual/es/79333>] i Compliment de les propostes del Defensor del Poble Europeu el 2016. [Disponible en línia: <https://www.ombudsman.europa.eu/es/multi-media/infographics/es/71>].

Mecanismes d'incidència

D. Comissària de Drets Humans del Consell d'Europa

Què és?

Encara que el seu nom pugui crear confusió, la Comissària de Drets Humans⁹⁸ no és un òrgan dependent de la Comissió Europea, ni té cap relació amb l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans. La Comissària de Drets Humans és una institució independent i imparcial establerta pel Consell d'Europa per promocionar el respecte pels drets humans i el seu coneixement en els 47 països del Consell d'Europa.⁹⁹

Mentre que el Tribunal Europeu de Drets Humans és la instància judicial establerta pel Consell d'Europa, la Comissària pels Drets Humans és un instrument paral·lel que es mou en el vessant polític.

És important esmentar que la Comissària no pot decidir sobre casos concrets, però pot formular recomanacions, informes i opinions sobre tendències més àmplies que estiguin ocorrent en un territori o en una regió. De fet, aquest és l'element que la converteix en una institució d'interès, ja que les vulneracions del dret a protestar normalment s'engloben en un entorn més ampli de repressió de l'exercici de la llibertat d'expressió.

La Comissària també pot realitzar visites al país en concret i establir un diàleg directe amb les institucions.¹⁰⁰

98 A data de redacció d'aquest text, el càrrec és ocupat per Dunja Mijatović.

99 Comissió Europea de Drets Humans. Resolució (99) 50. [Disponible en línia: https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectId=09000016805e305a].

100 Comissió Europea de Drets Humans. Mandat. [Disponible en línia: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/mandate>].

Cas paradigmàtic:

L'anterior Comissari per als Drets Humans, Nils Muižnieks, va intervenir activament en els esdeveniments que van succeir a Turquia després del cop d'estat fallit de juliol del 2016. Després que el primer ministre declarés l'estat d'emergència, el Comissari va fer una visita oficial a Turquia i va publicar un informe sobre l'estat dels drets humans. En aquest informe va denunciar «la repressió i denigració de la crítica legítima al govern» i va documentar un gran nombre d'atacs als mitjans de comunicació, així com persecució judicial dels opositors al règim.¹⁰¹

El Comissari va intervenir també davant del Tribunal Europeu de Drets Humans i va presentar les seves observacions en el cas de 22 periodistes turcs que havien estat detinguts. El Comissari va defensar davant els jutges que la detenció dels periodistes era una altra prova «de l'ampli patró de repressió contra qui expressa disconformitat o crítica contra les autoritats».¹⁰²

Qui pot?

Qualsevol persona física, persona jurídica o col·lectiu, en relació amb violacions de drets fonamentals que hagin ocorregut en un dels 47 països membres del Consell d'Europa.

101 Comissari per als Drets Humans del Consell d'Europa. Memoràndum sobre llibertat d'expressió i llibertat de premsa a Turquia, febrer 2017. [Disponible en línia: [https://rm.coe.int/ref/CommDH\(2017\)5](https://rm.coe.int/ref/CommDH(2017)5)].

102 Observacions disponibles en línia: <https://rm.coe.int/third-party-intervention-10-cases-v-turkey-on-freedom-of-expression-an/168075f48f>.

Amb quines condicions?

La Comissària de Drets Humans no accepta casos concrets. Només entrarà a analitzar queixes individuals quan s'usin per denunciar o exemplificar un context de repressió generalitzada o creixent. Qui busqui la reparació d'un cas individual ha de dirigir-se directament al Tribunal Europeu de Drets Humans.

Com fer-ho?

Per cridar l'atenció de la Comissària de Drets Humans, una persona o col·lectiu pot posar-se en contacte amb l'Oficina de la Comissària de Drets Humans, mitjançant una de les vies especificades a continuació. La comunicació inicial haurà d'incloure el nom de l'individu o organització que presenta la queixa, els detalls de contacte per a futures comunicacions i la descripció de la violació. Els intercanvis es realitzaran en anglès o francès.

En línia: Emplenar el formulari disponible en la pàgina web de la Comissària de Drets Humans.

<https://www.coe.int/en/web/commissioner/contact>

Per correu electrònic: commissioner@coe.int

Per telèfon: + 33 (0)3 88 41 34 21

Per fax: + 33 (0)3 90 21 50 53

Per correu postal:

Office of the Commissioner for Human Rights
67075 Strasbourg Cedex (France)

Què esperar?

La Comissària treballa amb els estats per millorar la protecció dels drets humans a escala interna. És una institució política, per la qual cosa, no pot resoldre casos concrets i no dicta sentències de compliment obligatori, com un tribunal. No obstant això, pot arribar a conclusions i fer recomanacions als estats. També pot portar a terme iniciatives de diversa mena per incentivar als estats a reformar les seves polítiques internes. En particular:

- Visites als països i diàleg amb les autoritats nacionals i la societat civil,
- Recol·lecció d'informació i publicació de recomanacions per a la implementació satisfactòria d'un marc que promogui els drets humans,
- Activitats de conscienciació.¹⁰³

És vinculant per a l'Estat?

Les recomanacions i opinions de la Comissària de Drets Humans no són vinculants per als estats. Això significa que les autoritats no tenen cap obligació d'adaptar la seva actuació a aquestes.

Tanmateix, les declaracions de la Comissària sí que tenen un valor polític interessant, ja que posen a un país en el focus públic i poden contribuir a augmentar la pressió internacional a un estat perquè compleixi amb les seves obligacions sota la Convenció Europea de Drets Humans.

La Comissària pot, també, intervenir directament davant el Tribunal Europeu de Drets Humans, formulant observacions escrites en casos específics de violacions de drets humans.

103 Comissió Europea de Drets Humans. Mandat.

E. Queixa o denúncia a la Comissió Europea

Què és?

La Comissió és la institució de la Unió Europea competent per controlar el compliment de la normativa comunitària. Pot obrir procediments d'infracció contra els estats membres de la UE. La Comissió pot intentar resoldre la infracció pels seus propis mitjans, o bé derivar el cas al Tribunal de Justícia de la Unió Europea. En aquest sentit, l'ús del sistema de queixes pot crear un pont entre un individu i el Tribunal de Justícia de la Unió Europea, encara que la Comissió també pot iniciar procediments d'infracció per iniciativa pròpia.

La Comissió Europea compta amb un formulari de denúncia per incompliment del dret comunitari, amb la finalitat que qualsevol persona pugui presentar una queixa davant la Comissió quan estimi que una mesura d'un estat membre —sigui legislativa, administrativa o reglamentària— és contrària a una disposició o principi del dret comunitari. També es pot dirigir contra una pràctica o una falta d'actuació d'un país de la Unió Europea que es consideri contrària al dret de la UE.

En aquest sentit, la Comissió Europea ha defensat que només iniciarà un procediment d'infracció contra un estat part en relació amb violacions de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea quan pugui establir que el vincle amb la normativa europea és prou forta. Ens remetem a l'apartat *Tribunal de Justícia de la Unió Europea – Qüestió prejudicial*, per a una explicació més detallada de l'ús d'aquesta mena d'argumentació legal.

Cas paradigmàtic:

La Comissió ha iniciat un procediment d'infracció contra Hongría davant el Tribunal de Justícia de la Unió Europea, arran d'una nova norma que estigmatitza les ONG fundades amb fons estrangers i limita notablement l'accés a donacions d'organitzacions estrangeres. Aquesta norma va ser aprovada, fonamentalment,

amb la idea d'eliminar-les ONG independents que promoguin un programa ideològic diferent del subscrit pel govern hongarès.¹⁰⁴

La Comissió Europea va iniciar un procediment d'infracció en juliol del 2017, sota l'argument de que aquesta norma anava en contra de la lliure circulació del capital, que és un dels pilars de la Unió Europea. La Comissió Europea també va assenyalar que la legislació vulnerava la llibertat d'associació, «en conjunció amb el Tractat de la Unió Europea i les seves disposicions en relació amb la lliure circulació de capital».¹⁰⁵

Qui pot?

Les persones físiques o jurídiques, ciutadans o residents d'un dels estats membres de la Unió Europea, Islàndia, Liechtenstein o Noruega.

Amb quines condicions?

La Comissió Europea només pot admetre tramitar les denúncies de vulneracions de dret de la Unió Europea comeses per les administracions dels països de la Unió Europea. No es pot presentar una denúncia per actuacions de particulars o d'organitzacions privades, tret que es pugui demostrar que intervé d'alguna manera una administració nacional.

A més, aquesta vulneració de dret fonamental ha de succeir en aplicació del dret de la Unió Europea. Si els estats estaven actuant sobre la base de la seva legislació nacional, la Comissió no hi pot intervenir. En països amb tutela

104 Monitor Civicus. European Commission takes Hungarian Government to Court over NGO Law, desembre 2017. [Disponible en línia: <https://monitor.civicus.org/newsfeed/2017/12/18/european-commission-takes-hungarian-government-to-court-ngo-law/>].

105 Comissió Europea. Press release: Infringements – European Commission refers Hungary to the Court of Justice for its NGO Law, desembre 2017. [Disponible en línia: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5003_en.htm].

judicial efectiva, els casos individuals d'aplicació incorrecta que no plantegen qüestions més generals, es redirigeixen als mecanismes nacionals.¹⁰⁶

Com fer-ho?

Cal presentar la denúncia mitjançant el formulari de denúncia estàndard en qualsevol llengua oficial de la Unió Europea. El formulari està disponible en el següent enllaç: https://ec.europa.eu/assets/sg/report-a-breach/complaints_en/.

Si no s'utilitza el formulari de denúncia estàndard, la Comissió Europea us demanarà que torneu a presentar la denúncia.

La Comissió Europea destaca la importància de no oblidar-se d'incloure les següents dades:

- descripció exacta de com l'administració nacional ha vulnerat, segons el vostre judici, la legislació de la UE i quina és la disposició que es creu que s'ha vulnerat.
- detalls de qualsevol acció que ja hagueu emprès sobre aquest tema.¹⁰⁷

El formulari inclou les següents preguntes:

- mesures nacionals que poden haver violat el Dret de la Unió;
- normativa de la UE que es considera vulnerada (recordeu que podeu recórrer a *Your Europe - Advice* perquè responguin a aquesta pregunta);
- descripció del problema:
 - en cas de violació de drets fonamentals, explicar com està involucrat el dret comunitari i quin dret fonamental ha estat violat;
 - proves documentals (no obligatori);

106 Comissió Europea. Com formular una denúncia a escala de la UE. [Disponible en línia: https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/contact/problems-and-complaints/complaints-about-breaches-eu-law/how-make-complaint-eu-level_es].

107 Comissió Europea. Com formular una denúncia a escala de la UE.

- accions administratives o legals que hagueu portat a terme en el vostre estat per solucionar el problema; i
- si has acudit a alguna altra institució de la Unió Europea.

Els formularis de denúncia es poden presentar:

En línia: emplenant i presentant el formulari de denúncia en la pàgina web de la Comissió Europea: https://ec.europa.eu/assets/sg/report-a-breach/complaints_en/.

Per correu electrònic: sg-plaintes@ex.europa.eu

Per fax: + 32 (0) 22 96 43 35

Per correu postal:

Secretaria General de la Comissió Europea

B-1049 Brussel·les (Bèlgica)

O davant la representació de la Comissió Europea en el teu país.

Què esperar?

La informació oficial de la Comissió Europea posa l'accent en el fet que les queixes a la mateixa no són el mitjà més efectiu per resoldre una situació personal o individual. De fet, la Comissió no està obligada a obrir un procediment formal de vulneració del dret comunitari, fins i tot considerant que aquesta vulneració s'ha esdevingut. Així doncs, la Comissió recomana que si l'objectiu és remeiar una situació personal individual o bé ser indemnitzat, aquesta queixa es presenti davant els mecanismes de l'estat al·ludit. Sobretot, es recomana acudir als mecanismes estatals quan la solució al problema requereixi l'anul·lació o la nul·litat d'una decisió nacional o si es busca compensació econòmica per danys. Només les corts nacionals tenen potestat en aquests dos casos.

Si la Comissió decideix fer el seguiment de la vostra queixa, el seu únic objectiu serà que l'estat membre compleixi amb el dret comunitari i l'apliqui degu-

dament. En aquest cas, el procediment que descriuen les fonts oficials és el següent:¹⁰⁸

La Comissió Europea justificarà recepció de la vostra denúncia en un termini de 15 dies hàbils. En un termini de 12 mesos, la Comissió Europea l'estudiarà i decidirà si cal obrir un procediment formal d'infracció contra el país en qüestió. Si el problema és molt complex o si la Comissió Europea ha de sol·licitar més informació, el termini pot ser superior a 12 mesos. En aquest cas, se us informarà. En tot moment podeu facilitar documentació addicional sobre la vostra denúncia a la Comissió Europea o demanar reunir-vos amb representants de la institució.

Si la Comissió Europea decideix que la vostra denúncia és fundada i obre el procediment formal d'infracció contra el país de la UE en qüestió, us informará d'això i us mantindrà al corrent de com es desenvolupa l'assumpte. Si la Comissió hagués de posar-se en contacte amb les autoritats del país contra el qual s'ha dirigit la denúncia, no revelarà la vostra identitat, tret que hàgiu donat el vostre consentiment explícit perquè ho faci.

Si la Comissió decideix que no hi ha infracció de la legislació de la UE, abans de tancar l'expedient, us informará per carta.

La Comissió pot derivar l'expedient al Tribunal de Justícia de la Unió Europea. Si aquest confirma la seva violació, l'estat membre haurà de prendre mesures per remeiar la vulneració existent.

És vinculant per a l'Estat?

No, la recerca que duu a terme la Comissió no és vinculant, encara que tenen una gran incidència en les polítiques dels estats.

Si el cas fos portat davant el TJUE, la seva sentència sí que serà vinculant per a l'Estat. Per als efectes de les sentències del Tribunal de Justícia, ens remetem a l'apartat *Tribunal de Justícia de la Unió Europea - Qüestió prejudicial*.

¹⁰⁸ Comissió Europea. Com formular una denúncia a escala de la UE.

F. Petició al Parlament Europeu

Què és?

El Parlament Europeu és l'òrgan assembleari de la Unió Europea, triat per sufragi directe i amb responsabilitats legislatives, pressupostàries i de supervisió. Presentar una petició al Parlament Europeu és un dret reconegut en l'article 227 del Tractat de Funcionament de la Unió Europea.

L'objectiu que es persegueix amb les peticions és cridar l'atenció del Parlament sobre una violació de drets comesa per un estat membre, una autoritat local o unes altres institucions i crear un debat públic sobre una situació.¹⁰⁹ Amb una petició es pot aconseguir que el Parlament Europeu prengui partit en un assumpte concret i empri la seva influència per a pressionar l'estat.

En aquest sentit, cal tenir en compte que, igual que el Defensor del Poble, el Parlament Europeu no examina *reclamacions* contra administracions nacionals, regionals o locals dels estats membres. Això significa que si el que busqueu és que s'obligui a l'estat a una certa acció o omissió, o compensació econòmica, el Parlament no és l'òrgan adequat. Les reclamacions s'han de presentar davant els òrgans nacionals, inclosos els defensors del poble nacionals o regionals, i en el seu cas, instàncies judicials internacionals.

Exemple:

La Comissió de Peticions de l'Eurocambra va acceptar a tràmit una petició del Consell d'Informatius de TVE (la televisió pública espanyola), que denunciava nombrosos casos de censura, pressions i falta de pluralitat en la televisió pública espanyola.

109 Parlament Europeu. Peticions. [Disponible en línia: <http://www.europarl.europa.eu/at-your-service/es/be-heard/petitions>].

Qui pot?

Pot presentar una petició qualsevol ciutadà, ciutadana o resident, individualment o en associació, sobre els àmbits d'activitat de la Unió Europea que l'afectin directament. També poden les empreses, organitzacions o associacions amb domicili social a la Unió Europea. Tanmateix, es pot sol·licitar l'anonimat.

Si la petició està signada per diverses persones físiques o jurídiques, es pot designar un representant, que serà considerat com a peticionari. En cas de no fer-ho, el Parlament Europeu considerarà com a peticionari el primer signant.

Amb quines condicions?

La petició ha de tractar algun dels àmbits d'actuació de la Unió Europea. Per exemple,

- drets com a ciutadà/ana europeu /a recollits en els tractats,
- protecció del/la consumidor/a,
- lliure circulació de persones, béns i serveis,
- altres problemes relacionats amb l'aplicació de la legislació de la UE.

Els casos de mala administració s'han de dirigir a la Defensora del Poble Europeu.

La petició ha d'incloure una descripció completa i tota la informació pertinent. Haurà de ser escrita de manera clara i llegible, ometent detalls innecessaris, i podrà anar acompanyada d'un resum. No ha de contenir llenguatge ofensiu ni obscè. Les peticions que siguin confuses o no intel·ligibles es declararan improcedents.

La petició pot redactar-se en qualsevol de les llengües oficials de la Unió Europea.¹¹⁰Tanmateix, es recomana l'anglès o francès.

¹¹⁰ Alemany, búlgar, txec, croat, danès, eslovac, eslovè, espanyol, estonià, finès, francès, grec, hongarès, anglès, irlandès, italià, letó, lituà, maltès, neerlandès, polonès, portuguès, romanès i suec.

Les peticions del Parlament Europeu no respondran sol·licituds d'informació ni comentaris generals sobre la Unió Europea i la seva acció.

Com fer-ho?

Hi ha dues formes de presentar les peticions.

- a. Electrònicament**, mitjançant el Portal de peticions del Parlament Europeu PETI.

Cal crear un compte d'usuari per poder iniciar-ne i per adherir-se a peticions. Per obrir un compte en el PETI cal emplenar el formulari de la pàgina web i indicar les dades personals i la informació de contacte. Al cap d'uns minuts es rebrà un correu electrònic de confirmació.

Una vegada donat d'alta en el portal, es podrà emplenar la petició en concret, que ha d'incloure una descripció detallada amb tota la informació pertinent al cas que es vol denunciar.

- b. Per correu postal**, no es necessita cap formulari especial ni hi ha un format a seguir, però cal indicar: nom, nacionalitat, direcció permanent i ha d'estar signada. En cas de ser una petició col·lectiva, ha d'incloure's almenys la informació relativa a la persona representant o primer signant. Si no s'inclou aquesta informació o no està signada, la petició no es tramitarà.

Es poden afegir annexos o documentació que justifiquin la petició.

La petició s'ha d'enviar a:

President de la Comissió de Peticions
Parlament Europeu
A/A Secretaria PETI
60 rue Wiertz/Wiertzstraat 60
B-1047 Bruxelles/Brussels (Bèlgica)

Les peticions enviades per fax, correu electrònic o qualsevol altre mitjà diferent no es podran tramitar.¹¹¹

111 Parlament Europeu. Peticions. Preguntes freqüents. [Disponible en línia: https://peti-port.secure.europarl.europa.eu/petitions/es/faq#_Toc221454].

Què esperar?

En rebre la petició, els serveis del Parlament Europeu la registraran i li assignaran un número. La Comissió de Peticions us informará sobre si la petició ha estat tramitada o rebutjada. La Secretaria de la Comissió de Peticions l'analitzarà i avaluarà. Podrà demanar més informació a la persona demandant.

Si es tramita, la Comissió de Peticions decidirà quin curs donar-li: podrà demanar a la Comissió Europea que efectui una recerca preliminar, transmetre la petició a altres comissions del Parlament perquè informin o iniciïn altres accions, preparar i sotmetre un informe al Parlament perquè sigui votat en sessió plenària, efectuar una visita al país, presentar un informe amb observacions i recomanacions o adoptar altres mesures que consideri adequades.¹¹²

No es pot recórrer una decisió de la Comissió, encara que si sorgeix nova informació, es pot remetre al Parlament i la Comissió pot considerar la reobertura de l'assumpte.¹¹³

És important tenir en compte que una vegada s'ha passat l'examen d'admissibilitat, les peticions es converteixen en un document públic, que inclou un resum del cas fet per la Secretaria i la identitat de la persona peticionària. Per aquest motiu és important no oblidar-se d'indicar en la petició que es desitja l'anonimat, en cas que sigui així.

És vinculant per a l'Estat?

El Parlament Europeu no és un tribunal ni pot sancionar els estats, és una assemblea política que actua com a medidora per a la ciutadania.

El Parlament Europeu no pot revocar les decisions adoptades per les autoritats competents dels estats membres. No és un òrgan judicial i no té facultats per realitzar recerques judicials, dictar sentències o revocar decisions dels tribunals de justícia dels estats membres.

112 Parlament Europeu. Peticions. Preguntes freqüents.

113 Parlament Europeu. Peticions. Preguntes freqüents.

4

ALTRES

MECANISMES

G. Parlament Europeu - Pregunta a un eurodiputat

És una de les maneres que tenen els eurodiputats i eurodiputades de representar qui els ha votat. L'eurodiputat pot elevar a la Comissió Europea una pregunta sobre possibles infraccions que s'estiguin cometent en l'estat membre. Les preguntes no són vinculants i no obren el procediment de queixa. Són un bon mecanisme per a una bona cobertura mediàtica.¹¹⁴

Les pot realitzar qualsevol ciutadà o ciutadana de la Unió Europea.

La pregunta ha de tenir un màxim de 20 línies en un tipus de lletra Times New Roman, cos 12. Les preguntes dirigides pels diputats i diputades a la Comissió i al Consell poden:

- a) formular-se amb petició de resposta escrita i publicar-se en el Diari Oficial (preguntes escrites);
- b) abordar-se en les sessions parlamentàries i publicar-se en els debats del Parlament Europeu (preguntes orals);
- c) plantejar-se en els moments reservats per a això en cada període de sessió i publicar-se en el Diari Oficial (preguntes formulades en el torn de preguntes).¹¹⁵

Es realitzen per mitjà de l'eurodiputat o eurodiputada i es publiquen en la pàgina del Parlament Europeu:

www.europarl.europa.eu

Les preguntes se solen contestar en un termini de tres mesos.

114 Ortiga Zarazaga, Sonia. 2012. Manual de trámites de reclamación ante la Unión Europea, EQUO. [Disponible en línia: <http://equosevilla.es/wp-content/uploads/2013/05/Manual-tramites-reclamacion.pdf>].

115 Ortiga Zarazaga, Sonia. Manual de trámites de reclamación ante la Unión Europea, EQUO

H. Comissió de Venècia

La Comissió de Venècia és un organisme consultiu del Consell d'Europa per a temes constitucionals. El paper de la Comissió de Venècia és proporcionar consell legal als membres del Consell d'Europa i ajudar els estats que així ho desitgin a portar la seva legislació i estructura institucional en línia amb els estàndards europeus de democràcia, drets humans i estat de dret.¹¹⁶

La Comissió té 61 membres: els 47 membres del Consell d'Europa i altres 17 estats, a saber: Algèria, el Brasil, Xile, Costa Rica, Israel, el Kazakhstan, Corea del Sud, Kosovo, el Kirguizistan, el Marroc, Mèxic, el Perú, Tunísia i els Estats Units d'Amèrica.

Els seus membres són membres de la comunitat universitària de dret internacional públic, jutges o jutgesses de les corts supremes o constitucionals, membres dels parlaments i funcionariat del sector públic.

La tasca principal de la Comissió de Venècia és donar consell legal en forma d'«opinions» sobre els projectes de llei o la legislació en vigor. També produeix estudis i anàlisis en el seu àmbit d'interès, que inclou la protecció de la democràcia i de l'estat de dret.¹¹⁷ També realitza presentacions «*amicus curiae*» per al Tribunal Europeu de Drets Humans sobre dret constitucional comparat i dret internacional.

Tanmateix, les opinions només poden ser requerides per part de:

- els estats membres (parlaments, governs, prefectura de l'estat);
- el Consell d'Europa (el secretari general, el Comitè de Ministres, l'Assemblea Parlamentària o el Congrés d'Autoritats Locals i Regionals), i
- organitzacions internacionals (Unió Europea, OSCE-OIDDH, entre d'altres).

116 Consell d'Europa. Comissió de Venècia. [Disponible en línia: https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_Presentation&lang=EN].

117 Consell d'Europa. Comissió de Venècia. Activitats de la Comissió. [Disponible en línia: https://www.venice.coe.int/webforms/pages/?p=01_activities&lang=en].

Alguns exemples,

L'any 2014, la Comissió de Venècia va publicar amb l'Institut Max Planck un estudi comparatiu sobre la legislació nacional que regula el dret a reunió pacífica en els seus estats membres.

L'any 2017, va publicar una opinió sobre la llibertat de premsa a Turquia, centrat en les mesures d'emergència que es van adoptar després del cop d'estat fallit del 2016.

L'any 2018, la Comissió va publicar diverses opinions sobre la llibertat d'associació en Romania, Ucraïna i Hongria.

ANNEXOS

Annex I – Quadre legal

En la següent pàgina, podreu trobar el text original dels tres tractats internacionals que hem utilitzat per definir el dret a la protesta. Com podreu veure, el nucli dur dels tres tractats és similar, però cal parar esment a les següents diferències de contingut:

- la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea es limita a establir el que protegeix cada dret, sense entrar a discutir les seves possibles limitacions. El motiu és el caràcter polític de la Carta que, amb un clar objectiu de «guia», evita entrar en detalls sobre l'exercici pràctic dels drets.
- el CEDH, en canvi, incideix principalment en la capacitat dels estats per limitar o establir certes formalitats en l'exercici d'aquests drets. Això es deu al fet que el CEDH és un conveni destinat a ser interpretat per un Tribunal i ha d'incloure necessàriament normes de ponderació per instruir les decisions dels jutges.
- finalment, el PIDCP es focalitza en altres preocupacions notablement diferents. No destaca la capacitat dels estats de restringir aquests drets, sinó que pretén delimitar el seu contingut i deixar clar que no és un dret ni absolut ni il·limitat. Això es deu al context històric en què neix el PIDCP, després de la Segona Guerra Mundial.

Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea

Vinculant per mitjà del TUE¹¹⁸

Conveni Europeu de Drets Humans

Article 11 Llibertat d'expressió i d'informació

1. Tota persona té dret a la llibertat d'expressió. Aquest dret comprèn la llibertat d'opinió i la llibertat de rebre o comunicar informacions o idees sense que pugui haver-hi ingerència d'autoritats públiques i sense consideració de fronteres.
2. Es respecten la llibertat dels mitjans de comunicació i el seu pluralisme.

Article 10 Llibertat d'expressió

1. Tota persona té dret a la llibertat d'expressió. Aquest dret comprèn la llibertat d'opinió i la llibertat de rebre o de comunicar informacions o idees sense que pugui haver-hi ingerència d'autoritats públiques i sense consideració de fronteres. Aquest article no impedeix que els estats sotmetin a les empreses de radiodifusió, de cinematografia o de televisió a un règim d'autorització prèvia.
2. L'exercici d'aquestes llibertats, que comporten deures i responsabilitats, podrà ser sotmès a certes formalitats, condicions, restriccions o sancions, previstes per la llei, que constitueixin mesures necessàries, en una societat democràtica, per a la seguretat nacional, la integritat territorial o la seguretat pública, la defensa de l'ordre i la prevenció del delictes, la protecció de la salut o de la moral, la protecció de la reputació o dels drets aliens, per impedir la divulgació d'informacions confidencials o per garantir l'autoritat i la imparcialitat del poder judicial.

Article 12 Llibertat de reunió i d'associació

1. Tota persona té dret a la llibertat de reunió pacífica i a la llibertat d'associació en tots els nivells, especialment en els àmbits polític, sindical i cívic, la qual cosa suposa el dret de tota persona a fundar sindicats amb unes altres i a afiliar-se als mateixos per a la defensa dels seus interessos.
2. Els partits polítics a escala de la Unió contribueixen a expressar la voluntat política dels ciutadans de la Unió.

Article 11 Llibertat de reunió i d'associació

1. Tota persona té dret a la llibertat de reunió pacífica i a la llibertat d'associació, inclòs el dret a fundar sindicats amb d'altres i d'afiliar-se en defensa dels seus interessos.
2. L'exercici d'aquests drets no podrà ser objecte d'altres restriccions que aquelles que, previstes per la llei, constitueixin mesures necessàries, en una societat democràtica, per a la seguretat nacional, la seguretat pública, la defensa de l'ordre i la prevenció del delictes, la protecció de la salut o de la moral, o la protecció dels drets i llibertats d'altri. Aquest article no prohibeix que s'imposin restriccions legítimes a l'exercici d'aquests drets als membres de les forces armades, de la policia o de l'administració de l'estat.

118 Article 6.1 del Tractat de la Unió Europea, en la seva versió consolidada després de les modificacions introduïdes pel Tractat de Lisboa, signat el 13 de desembre del 2007:

«1. La Unió reconeix els drets, llibertats i principis enunciats en la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea de 7 de desembre del 2000, tal com va ser adaptada el 12 de desembre del 2007 a Estrasburg, la qual tindrà el mateix valor jurídic que els Tractats.

Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics

Article 19

1. Ningú podrà ser molestat a causa de les seves opinions.
2. Tota persona té dret a la llibertat d'expressió. Aquest dret comprèn la llibertat de buscar, rebre i difondre informacions i idees de tota índole, sense consideració de fronteres, sigui oralment, per escrit o en forma impresa o artística, o per qualsevol altre procediment de la seva elecció.
3. L'exercici del dret previst en el paràgraf 2 d'aquest article comporta deures i responsabilitats especials. Per consegüent, pot estar subjecte a certes restriccions, que, no obstant això, hauran d'estar expressament fixades per la llei i ser necessàries per:
 - a) Assegurar el respecte als drets o a la reputació dels altres;
 - b) protegir la seguretat nacional, l'ordre públic o la salut o la moral públiques.

Article 20

1. Tota propaganda en favor de la guerra estarà prohibida per la llei.
2. Tota apologia de l'odi nacional, racial o religiós que constitueixi incitació a la discriminació, l'hostilitat o la violència estarà prohibida per la llei.

Article 21

Es reconeix el dret de reunió pacífica. L'exercici d'aquest dret només podrà estar subjecte a les restriccions previstes per la llei que siguin necessàries en una societat democràtica, en interès de la seguretat nacional, de la seguretat pública o de l'ordre públic, o per protegir la salut o la moral públiques o els drets i llibertats d'altri.

Article 22

1. Tota persona té dret a associar-se lliurement a unes altres, fins i tot el dret a fundar sindicats i afiliar-se a ells per a la protecció dels seus interessos.
2. L'exercici d'aquest dret només podrà estar subjecte a les restriccions previstes per la llei que siguin necessàries en una societat democràtica, en interès de la seguretat nacional, de la seguretat pública o de l'ordre públic, o per protegir la salut o la moral públiques o els drets i llibertats d'altri. Aquest article no impedirà la imposició de restriccions legals a l'exercici d'aquest dret quan es tracti de membres de les forces armades i de la policia.
3. Cap disposició d'aquest article autoritza els estats part del Conveni de l'Organització Internacional del Treball de 1948, relatiu a la llibertat sindical i a la protecció del dret de sindicació, a adoptar mesures legislatives que puguin menyscar les garanties previstes en ell ni a aplicar la llei de tal manera que pugui menyscar aquestes garanties.

Les disposicions de la Carta no ampliaran de cap manera les competències de la Unió tal com es defineixen en els Tractats.

Els drets, llibertats i principis enunciats en la Carta s'interpretaran conformement a les disposicions generals del títol VII de la Carta per les quals es regeix la seva interpretació i aplicació i tenint degudament en compte les explicacions a què es fa referència en la Carta, que indiquen les fonts d'aquestes disposicions».

Annex II – Enllaços d'Interès

General

Your Europe Advice:

<https://europa.eu/youreurope/advice/>

Principis bàsics de l'ONU sobre l'ús de la força i de les armes de foc pels empleats encarregats de fer complir la llei:

<https://www.ohchr.org/sp/professionalinterest/pages/useofforceandfirearms.aspx>

Principis sobre la llibertat de reunió de l'OSCE-OIDDH-Comissió de Venècia:

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)020-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)020-e)

Tribunal Europeu de Drets Humans

Admissibilitat de la demanda:

https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_SPA.pdf

Error freqüents a l'hora de presentar una demanda:

<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/forms&c=>

Guia pràctica per presentar una demanda:

https://www.echr.coe.int/Documents/Your_Application_ENG.pdf

Contactar el Comitè de Ministres del Consell d'Europa:

<https://www.coe.int/en/web/execution/contact-us>

Tribunal de Justícia de la Unió Europea – Qüestió prejudicial

Plantejament de qüestions prejudicials, recomanacions als òrgans jurisdiccionals nacionals:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=LEGISSUM%3AI14552>

Defensor del Poble Europeu

Guia per presentar una demanda:

<https://www.ombudsman.europa.eu/es/checklist-for-making-a-complaint>

Guia interactiva per identificar el mecanisme de protecció escaient:

<https://www.ombudsman.europa.eu/es/checklist-for-making-a-complaint>

Comissió Europea

Formulari de denúncia de la Comissió:

https://ec.europa.eu/assets/sg/report-a-breach/complaints_es/

Parlament Europeu

www.europarl.europa.eu

Annex III – Jurisprudència del TEDH

Sentència del TEDH *Otegi Mondragón c. Espanya*, núm. 2034/07, del 15 de març del 2011. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/spa?i=001-187772>].

Sentència del TEDH *Prager i Oberschlick c. Àustria* núm. 15974/90, del 26 d'abril del 1995. Sèrie A, número 204. [Disponible en línia: https://www.hr-dp.org/files/2013/09/09/case_of_prager_and_oberschlick_v_austria_.pdf].

Sentència del TEDH *Féret c. Bèlgica*, núm. 15615/07, del 16 de juliol del 2009. [Disponible en línia: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-2800730-3069797&filename=003-2800730-3069797.pdf>].

Sentència del TEDH *Lingens c. Àustria*, núm. 9815/82, de 8 de juliol del 1986. [Disponible en línia: <https://www.legal-tools.org/en/browse/record/0e-08be/>].

Sentència del TEDH *De Haes i Gijssels c. Bèlgica*, núm. 19983/92, de 24 de febrer del 1997, ¶ 47. [Disponible en línia: <https://www.refworld.org/cases,echr,3ae6b61c8.html>].

Sentència del TEDH *Norwood c. Regne Unit*, núm. 23131/03, de 16 de novembre del 2004. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=echr&id=001-67632&filename=001-67632.pdf>].

Sentència del TEDH *Christians against Racism and Fascism c. Gran Bretanya*, núm. 8440/78, de 16 de juliol del 1980. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-74286>].

Decisió sobre admissibilitat del TEDH *Rassemblement jurassien et Unité jurassienne c. Suïssa*, núm. 8191/78, de 10 d'octubre 1979. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-74721>].

Sentència del TEDH *Axel Springer AG c. Alemanya*, n° 39954/08, del 7 febrer del 2012. [Disponible en línia: https://www.hr-dp.org/files/2013/09/07/case_of_axel_springer_ag_v_germany_.pdf].

Sentència del TEDH *Renaud c. França*, n° 13290/07, de 25 de febrer del 2010. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97515>].

STEDH *Pihl c. Suècia*, n° 74742/14, de 7 de febrer del 2017 (decisió sobre l'admissibilitat). [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172145>].

Sentència del TEDH *Ashby Donald i altres c. França*, núm. 36769/08, de 10 de gener del 2013. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-115845>].

Decisió sobre admissibilitat en *Neij and Sunde Kolmisoppi c. Suècia*, núm. 40397/12, del 19 febrer del 2013. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-117513>].

Sentència del TEDH *Magyar Tartalomzolgálatók Egyesülete i Index.hu Zrt c. Hongria*, núm. 22947/13, de 2 de febrer del 2016. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160314>].

Sentència del TEDH *Delfi AS c. Estònia*, núm. 64569/09, de 16 juny del 2015 (Gran Sala). [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155105>].

Sentència del TEDH *Partit popular demòcrata cristià c. Moldàvia (núm. 2)*, cas núm. 28793/02, de 14 de febrer del 2006. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-72346&filename=001-72346.pdf&TID=wrtiszxmyr>].

Sentència del TEDH *Sürek c. Turquia (núm. 1)* (Gran Sala), núm. 26682/95, de 8 juliol del 1999, ¶ 62. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-64073>].

Sentència del TEDH *Gündüz c. Turquia*, núm. 35071/97, 14 juny 2004. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61522>].

Sentència del TEDH *Stern Taulats i Roura Capellera c. Espanya*, núm. 51168/15 i núm. 51186/15, de 13 de març del 2018. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-182461>].

Sentència del TEDH *Patyi i altres c. Hongria*, núm. 5529/05, de 7 de gener del 2009. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88748>].

Sentència del TEDH *Sergey Kuznetsov c. Rússia*, núm. 25691/04, de 23 de gener del 2009. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89066>].

Bukta i altres c. Hongria, núm. 25691/04, de 17 d'octubre del 2017. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81728>].

Sentència del TEDH *Alekséyev c. Rússia*, núm. 4916/07, 25924/08 i 14599/09, de 21 d'octubre del 2010. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101257>].

Sentència del TEDH *Galstyan c. Armènia*, núm. 26986/03, de 15 novembre del 2007. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83297>].

Sentència del TEDH *Giusti c. Itàlia*, núm. 13175/03, de 18 d'octubre del 2011. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107042>].

Sentència del TEDH *MiroJubovs i altres c. Letònia*, núm. 798/05, de 15 de setembre del 2009.

NOVACT

Irīdia.

